

Lei-Document 38

2 2 m e i 2 0 1 4

LeiDocument is een uitgave van de Leido Academy

INLEIDING

Op 12 maart verscheen het advies van de Commissie Rinnooy Kan over de mogelijkheden om te komen tot flexibilisering van het hoger onderwijs voor volwassenen. Daarbij werd de Associate degree (Ad) behoorlijk prominent naar voren geschoven – en dat is natuurlijk goed voor de verdere invoering van deze hbo-graad.

In dit nummer van LeiDocument treft u grote delen van het adviesrapport aan, met kanttekeningen, opmerkingen en aanvullende suggesties. Deze ‘ingekaderde’ stukken zijn te beschouwen als uitkomsten van een aantal brainstormsessies van een kleine denktank binnen Leido, maar er is tevens een aantal zaken meegenomen zoals deze naar voren zijn gebracht in een tweetal landelijke bijeenkomsten van onze kant.

Uiteraard hopen we dat het advies een goede, gerichte en inhoudelijke discussie gaat opleveren. Dat zal toch nog wel lastig worden, valt te vrezen, gelet op de ontstaansgeschiedenis van het rapport en de zeer duidelijke standpunten die door de achterbannen van de Cie-leden tegelijkertijd met het advies naar buiten zijn gebracht.

Voor de Associate degree, toch een substantieel instrument voor de flexibilisering van het hbo voor volwassenen, zullen wij in de maanden na de zomervakantie nog zeker wel een aantal bijeenkomsten houden. We denken daarmee de toekomst van de Ad een gericht zetje te kunnen meegeven – met inzet van degenen die aan die bijeenkomsten een bijdrage gaan leveren.

Hieronder pakken we dus de meest interessante en relevante stukken uit het adviesrapport, en plaatsen in de kaders daaronder de kanttekeningen. Maar op veel andere plekken onderbreken we het verhaal direct zodat duidelijk is waarop het commentaar betrekking heeft.

INHOUD

Inleiding	1
Inhoud	1
Opdracht voor de commissie	1
Vooraf: Level Playing Field... en de overheid	2
Algemeen commentaar	3
Samenvatting onder de loep	8
Associate degree	21
Vraagfinanciering	21
Versterken aanbod en deelname programma's Associate degree	25
Wegnemen van belemmeringen in wet- en regelgeving	26
Maatregelen	27
Veel reacties	27
Nog even over de Vlaamse ontwikkelingen...	34

OPDRACHT VOOR DE COMMISSIE

Hier voor de goede orde eerst maar even de beschrijving van de opdracht die aan de commissie is meegegeven.

“De adviescommissie ‘Flexibel hoger onderwijs voor werkenden’ heeft van de minister van OCW de opdracht gekregen advies uit te brengen over te nemen maatregelen, die leiden tot een grotere deelname van de volwassen beroepsbevolking aan het hoger onderwijs en een (evenredige) vergroting van het aandeel en aantal volwassenen met een hoger onderwijs graad (Associate degree, Bachelor en Master). Daarbij gaf zij aan dat, om het aantal volwassen deelnemers en het

aantal gediplomeerden in de volwassen beroepsbevolking te vergroten, de flexibiliteit en vraag-gerichtheid moeten worden versterkt.

Het advies richt zich uitsluitend op het formeel kwalificerende deeltijd hoger onderwijs voor de volwassen beroepsbevolking en op versterking van de diplomagerichte deelname aan dat deeltijd hoger onderwijs. Dat betekent dat het advies geen betrekking heeft op kortdurende cursussen en trainingen (non-formele scholing) die niet leiden tot door de overheid erkende diploma's en ook geen betrekking heeft op flexibilisering van het voltijdse hoger onderwijs voor jongeren, hoewel een aantal maatregelen in dit advies ook bijdraagt aan flexibilisering van dat onderwijs."

Een heldere opdracht. Maar zoals ook al in diverse media naar voren is gebracht, het lijkt toch nog teveel op het optimaliseren van het aanbod, zonder allereerst een stevige analyse te maken van de noodzaak die volwassenen op deze wereld al dan niet voelen om een complete opleiding te gaan doen en ook afmaken. Wellicht zijn Nederlanders beter af en voelen zij dat ook zo met korte scholingstrajecten: direct toepasbaar, met een snel te meten resultaat. Natuurlijk is de Ad dan al een stap in de goede richting en kan de gewenste groei plaatsvinden als de Ad in grote kring gepromoot wordt. Maar het zou nog interessanter zijn als bekostigde hogescholen, net als Community Colleges in de VS, hun klanten eens écht gaan volgen en op basis van een gerichte analyse van hetgeen mensen allemaal al kennen en kunnen, komen met een twee-traps-aanbod: eerst aanvullen van de competenties via een aantal doelgerichte scholingseenheden tot een samenhangend geheel (bijvoorbeeld het eerste leerjaar van een Ad, dus vrij te stellen), om daarna de laatste fase via stapelbare eenheden al werkend en leren te laten doorlopen. Het is maar een voorbeeld... een mix van EVC, privaat en publiek. In dit nummer zullen we proberen meer van deze aanpakken te schetsen.

VOORAF: HET LEVEL PLAYING FIELD... OOK VOOR DE OVERHEID...

Naast alle reacties die in de afgelopen maanden al naar buiten zijn gebracht, willen we voorafgaande aan de inhoudelijke aandacht voor de adviezen en aanbevelingen, stilstaan bij de poging die zal worden gedaan om te komen tot een 'level playing field (lpf)' of in behoorlijk Nederlands: een gelijk speelveld voor alle aanbieders van formeel onderwijs. De overheid zou daarbij zodanig moeten gaan handelen op basis van de aanbevelingen dat alle hogescholen, publiek bekostigd dan wel een private aanbieder als rechtspersoon, op gelijke wijze hun studenten kunnen voorzien van hoger beroepsonderwijs. Die doelstelling is helder, gezien vanuit die instellingen.

Maar is het niet zo dat er dan vanuit diezelfde overheid - gelet op het eigen functioneren - eveneens dient te worden gestreefd naar een betrokkenheid bij dit alles die een afspiegeling daarvan is? De overheid (vooral dan OCW, met EZ voor de groene sector) heeft de beschikking over instanties als de NVAO en de Inspectie. Deze worden op basis van de wet- en regelgeving ingezet voor alle instellingen, dus niet alleen voor hogescholen die door diezelfde overheid worden bekostigd – hetgeen die betrokkenheid voor de volledige honderd procent rechtvaardigt. Die bemoeienis strekt zich derhalve ook uit tot de private hogescholen die zich vervolgens op allerlei andere gebieden met onderwijs, scholing en training mogen en kunnen bezighouden.

Dat betekent onder meer dat diezelfde hogescholen rond het niet-formele onderwijs werken met andere erkennende instanties, in allerlei uiteenlopende situaties opererend. Zo kunnen hun formele opleidingen sterk leunen op bedrijfsgerichte scholingstrajecten die door private organisaties en bijvoorbeeld branches worden erkend, met een eigen status als gevolg. Op deze 'accrediterende' organisaties heeft de overheid geen invloed en er is ook geen landelijk netwerk waarin ze bijvoorbeeld participeren met de NVAO om ontwikkelingen met elkaar te bespreken – al was het maar om te weten welke kaders er worden gebruikt.

Naast dit alles hebben we sinds enige tijd ook het Nationaal Coördinatiepunt (NCP) dat bevoegd is om niet-formele opleidingen te koppelen aan het NLQF (Nationale Raamwerk voor kwalificaties), via een stevige inschalingsprocedure. Het NCP is in deze context een private organisatie. De subsidie voor het NCP komt van de overheid, dezelfde partij die via de WHW de NVAO het

recht geeft om formele kwalificaties los van het NCP aan het NLQF te koppelen – overigens wel indirect vanwege het feit dat de Ad automatisch op niveau 5 staat, de Bachelor op niveau 6, enz.

De door de NVAO goedgekeurde kwalificaties leiden tot een opname in het CROHO, maar zaken als aantallen studenten en rendementen komen niet automatisch in de openbaarheid – hoewel ze bij de beoordeling van bestaande opleidingen toch in de rapporten zullen moeten voorkomen.

Het ministerie van OCW sluit hoofdlijnenakkoorden met de NRTO en de Vereniging Hogescholen, en komt op basis daarvan tot allerlei overeenkomsten. Met de bekostigde hogescholen vertalen die zich nu naar 'prestatie-afspraken', terwijl dit in die zin niet kan met private aanbieders (hoewel daarover wel wordt nagedacht).

Kortom, een 'LPF' kent meerdere speelvelden, en het schaken met formele opleidingen is daarmee een drie-dimensionaal gebeuren. En dat zal het ook wel een tijdje blijven – ook al moet het rapport van de Commissie Rinnooy Kan duidelijk gaan maken waar alle 'stukken' zich bevinden en hoe ze zich kunnen gaan bewegen. Graag zo flexibel mogelijk...

ALGEMEEN COMMENTAAR

Voordat op het rapport in detail wordt ingegaan, wordt eerst een aantal meer algemene kanttekeningen geplaatst.

1. Wanneer is iemand een volwassene?

Het advies betreft het aanbieden van hoger onderwijs aan werkenden, aan volwassenen – en dus niet aan degenen die we zien als voltijdse studenten d.w.z. jongeren die na een voorbereidende opleiding (mbo, havo, vwo) direct of na een jaar doorstuderen, vervolgens geacht worden de gehele week aan de studie te besteden en 60 punten per jaar te behalen. In ruil voor die inspanning is er studiefinanciering (normaal gesproken) voor deze student, met een vergoeding voor de instelling als het om een publiek bekostigde hogeschool gaat.

Wat is dan de groep die bij dit advies in beeld is? Iedereen die niet aan bovenstaande beschrijving voldoet? In ons land ben je met 18 jaar volwassen, dus gaan we dan uit van definities zoals in de VS: 18 jaar en adult learning, of in Engeland: 18 jaar en continuous education?

De 'man/vrouw in de straat' denk bij deeltijders aan mensen die toch al wat ouder zijn, het reguliere onderwijs al enige tijd achter zich hebben gelaten en vervolgens bereid zijn veel van hun vrije tijd (en mogelijk ook een aantal uren onder werktijd, toegestaan door de werkgever) aan de studie in de avonden en weekenden (en vakanties...) te besteden.

Dat zijn dus degenen die op basis van werk-, levens- en scholingservaring met veel motivatie en een flinke portie gedrevenheid, hard werkend – ook in teamverband in de eigen studiegroep – zich net zo goed in eenzelfde hoeveelheid jaren (2 voor de Ad, 4 voor de Bachelor) de vereiste competenties weet te verwerven. En daarvoor minder studiebelastingsuren per studiepoint nodig heeft, zeker als ook het werk een krachtige omgeving is om het geleerde te gebruiken of daar ervaringen aan te ontleen.

Is dat een 18- of 19-jarige die direct van het mbo komt en naast het werk wordt geacht in die met veel minder dan het aantal geprogrammeerde studie-uren de opleiding te doen – terwijl zijn of haar mede-afgestudeerden zich in voltijd moeten houden aan de 28 uren per punt (of wat tegenwoordig een student een mooi alternatief van die 28 vindt)?

Graag dus een goed beeld neerzetten van de doelgroepen – rekening houdende met hetgeen in de wet als deeltijder wordt gezien...

Kortom, wat is in dit verband een volwassene?

2. Wat is deeltijd?

Het advies en het onderliggende rapport betreffen het flexibiliseren van het deeltijdse onderwijs en het zorgen voor meer volwassenen en dan vooral werkenden die een diploma behalen in het hoger onderwijs. Dat kunnen ook jongeren zijn die een baantje hebben en voltijds studeren (of duaal), maar daar gaat het kennelijk nu even niet over. Dus we moeten het hebben over 'echt deeltijd' en dan is 'part-time' geen goede vertaling, want dat betekende

vroeger iets anders. De voltijd was 60 punten (nou ja, 42 in die goede oude tijd) en dan deed de werkende een deel daarvan: 30 punten, omdat er naast de baan slechts een beperkte hoeveelheid tijd beschikbaar was om de studie te doen – met de gedachte dat de studiebelasting voor beide type studenten even hoog zou moeten zijn.

Maar wat is volgende de huidige wet (WHW) eigenlijk deeltijd? Iedereen heeft wel een idee daarbij maar het is gewoon een van de varianten van een opleiding, zonder verdere specificaties. Er wordt niet gerefereerd aan de vorm (vroeger: onderwijs na 18.00 uur en 15.00 uur op vrijdag, en mogelijk in het weekend), dus het mag ook best overdag of met een mix van dagen en avonden, enz. Ook is er geen verwijzing naar de doelgroep, de mensen waarvan men vindt dat ze worden gezien als degenen die goed passen bij het deeltijdse concept.

Dus, wat dan wel? Een voltijdse, deeltijdse en duale studie, ze zijn allemaal 240 studiepunten en moeten in ieder geval in 4 jaren worden aangeboden, gelet op andere voorwaarden die aan een opleiding in het algemeen worden gesteld. Deze situatie is simpelweg te beschouwen als de uitkomst van een proces dat in de 90'er jaren van de vorige eeuw in gang is gezet. Hier een paar elementen uit dat ontwikkelingsproces:

- Een hbo-opleiding was (lang geleden) 3-jarig – dus een deeltijdse variant vroeg om 6 jaar.
- Vervolgens kwam er voltijds een jaar bij, vooral gevuld met stage (half jaar) en afstuderen aan de hand van een opdracht (half jaar). De deeltijd zou dan 7 of 8 jaar worden, niet te doen dus.
- Deeltijd kroop vervolgens onder de druk van de vraag naar kortere trajecten dichterbij de voltijd toe, in lengte – hoewel de vergoeding voor een deeltijdse student maar de helft bleef van hetgeen een voltijder inbracht.
- Op een gegeven moment kwamen er deeltijdse concepten gebaseerd op 4 jaren studie, maar wel voor oudere, ervaren studenten – gemiddeld al gauw tussen de 30 en 35 jaar.
- Er kwam begin jaren 90 een variant bij: duaal, eerst aan de hand van co-op. In de pilotfase was die opleiding 4,5 jaar (3 perioden van een semester werken, wetende dat een deel ervan niet relevant is voor de studie).
- Er werd zelfs geëxperimenteerd met een driejarige deeltijdse heao ('compact'...), met veel gebruik van afstandsleren en projecten op de werkvloer erbij...
- Toen duaal aan het eind van de vorige eeuw formeel in de wet werd opgenomen, heeft de overheid vervolgens de gelegenheid te baat genomen alleen nog maar te spreken over opleidingen met 240 punten en 4 jaren – en deze vorm voor alle varianten als standaard in te voeren.
- Dit was de doodsteek voor co-op... Er kwamen andere duale vormen, maar dit concept van werken en leren is – ondanks zeer hoge verwachtingen – niet doorgebroken (waardoor zelfs begin deze eeuw de gedachte opborrelde om deze variant maar weer uit de wet te halen). Overigens is er nooit een brede monitor en evaluatie van de duale variant uitgevoerd, dus is niet echt bekend wat de kracht van een werkplek is – en dan vooral gekeken naar de mogelijkheden om die plekken (meervoud, want een complete studie op dezelfde afdeling te doen is een illusie) te koppelen qua inhoud, vorm en tijdsinvestering aan de competenties die achtereenvolgens in een opleiding dienen te worden verworven.
- Vervolgens werd ook de vergoeding voor elke variant gelijk getrokken, dus een deeltijdse student levert evenveel op als een voltijdse. De combinatie van veel deeltijders en een gestroomlijnd rooster en deeltijds programma kan derhalve een lucratieve bezigheid voor een bekostigde hogeschool zijn.
- De laatste jaren hebben veel hogescholen zelf een systeem bedacht ten aanzien van het omgaan met deeltijdse opleidingen. Het gaat bijv. het om het eisen van werkervaring vooraf, het weigeren van mensen die niet op een relevante werkplek zitten, het combineren van werk en studie bij groepen studenten waar duaal beter past, het eisen van een contract tussen alle betrokkenen, enz.

Kortom, wat is eigenlijk eigentijds deeltijds onderwijs?

3. *Wanneer is iemand een deeltijdse student?*

Een deeltijdse student is simpelweg iemand die staat ingeschreven bij een deeltijdse opleiding (volgens het croho). Of is dat te gemakkelijk?

Een feit is dat je als deeltijdse student geen recht hebt op studiefinanciering, terwijl dat bij voltijd en duaal wel het geval is (als je uiteraard nog binnen de kaders ervan valt). Omgekeerd kun je ook bij voltijd en duaal geen stufi meer krijgen als je teveel bijverdient.

Wat ook mogelijk is dat je nog geen hbo hebt gevolgd, en pas na een aantal jaren werken besluit je als voltijder in te schrijven (met stufi) en toch gewoon de deeltijdse variant volgt – of studie-onderdelen zowel overdag als 's avonds gaat doen. Mag je als hogeschool iemand verbieden zo te handelen?

4. *Wat heeft een volwassene als werkende nu eigenlijk nodig, aan scholing?*

Als je als jongere op weg bent naar de arbeidsmarkt, word je in een min of meer opeenvolgende leerlijnen via een aantal 'onderwijs-mallen' daarop voorbereid. Er zijn landelijke en wettelijke kaders voor opleidingen en voorschriften voor de examens. Eenmaal aan de slag in een baan vliegen iemands ervaringen alle kanten op en worden links en rechts op allerlei niveaus competenties opgedaan. Na een (flink) aantal jaren werken bestaat het takenpakket, formeel en informeel, uit allerlei uiteenlopende te verrichten zaken, voor een deel bepalend voor de functie (zodat de werkgever het salarisniveau kan rechtvaardigen). Maar daarbij moeten allerlei werkzaamheden onder en boven dat niveau worden aangepakt, vaak omdat iemand al gaandeweg z'n eigen functie invult, voortbouwend op de aanwezige talenten en de aspecten die niet tot de sterkste kanten behoren...

Vervolgens komt de vraag naar boven: Hoe de volgende stap te zetten? Is het antwoord in die context: Ga maar een formeel diploma behalen?! Maar... dat is dan toch teruggaan naar de situatie met die ingekaderde en 'voorverpakte' programma's? Ook die volgende functie, de logische stap in de loopbaan, vraagt weer om een breed pakket met competenties op allerlei niveaus en te plukken uit diverse disciplines – dus hoe daarmee om te gaan? Een formeel diploma moet nu eenmaal van de NVAO gericht zijn op beroepscompetenties binnen die opleiding en allemaal in dienst van het behalen van het betreffende niveau. Er kan dus niet worden gewerkt aan het upgraden van de 'oude' uiteenlopende en toch zo cruciale aspecten, om dan ook weer een gedifferentieerd en gewaardeerde werknemer te worden...

Kortom, we accepteren het wel als zodanig in ons land, het persen van werkenden in een formeel keurslijf van een opleiding (hoewel, met minoren, keuzevakken en contextrijke praktische zaken kun je een eind komen). Maar het analyseren voor functies wat daarbij aan verhoging aan competenties nodig is, om dat vervolgens als gevarieerd pakket met een kern van zaken op dat hogere niveau aan die mensen aanbieden – met respect voor de instelling die kan garanderen dat alles keurig aan de voorwaarden van zorg, borging en niveau voldoet ('degree awarding power'), is dat niet een aanpak die echt flexibel is en gaat werken?

5. *Elders mogen gaan aanbieden op locatie... en dan?*

Het klinkt zeer aantrekkelijk, als bekostigde hogeschool overal in het land aan de slag kunnen gaan met een opleiding (Ad, Bachelor, Master), op elke door de vragende partij gewenste locatie – zo dicht mogelijk bij een bedrijf of in een regio met meerdere organisaties die studenten kunnen leveren. Maar wellicht is het toch goed om alvast een aantal aandachtspunten op een rijtje te zetten:

- Kun je een contract sluiten met de aanleverende partijen over het leveren van studenten en hoe vervolgens te handelen als er niemand komt of te weinig studenten om de opleiding uit de kosten te helpen? Wordt het desbetreffende contract gesloten met een aparte rechtspersoon van de hogeschool (de private 'poot') of is toch het bekostigde CvB verantwoordelijk en aanspreekbaar op dit alles?
- Het elders gaan zitten betekent dat in veel gevallen aldaar, tenzij de locatie nog steeds op 'een steenworp-afstand van een bestaande vestigingsplaats is', een geheel eigen team moet worden gevormd. Men dient op contractbasis docenten en andere functiona-

- rissen aan te stellen. Dat betekent nadrukkelijk het maken van meer kosten dan normaal, met alle risico's van dien (maar ja, die lopen de private instellingen ook...).
- Daarnaast betekent het dat op afstand een vorm van controle nodig is, om de kwaliteit te borgen van alles dat in dienst staat van het verzorgen van de opleiding.
  - In welke mate mag in die andere plaats worden afgeweken van het programma zoals dat in de reguliere vestigingsplaats(en) wordt aangeboden? Worden deze ook allemaal meegenomen in de periodieke accreditatie?
  - Hoe zit het met de studeerbaarheid bijvoorbeeld als iemand elders de Ad mag doen en vervolgens wil doorstromen naar de Bachelor – in een vestigingsplaats veel verderop?
  - Hoe om te gaan met overstappers van hogescholen die dichtbij die nieuwe locatie zijn gevestigd?
  - Hoe gaat de hogeschool zich opstellen als blijkt dat er bijv. op de eigen vestigingsplaats 20 aanmeldingen zijn en voor de specifieke locatie 10? Kan de hogeschool de werkenden dwingen dan toch maar naar de vestigingsplaats te komen?

Een optie die zou kunnen worden onderzocht (een pilot of experiment?) is dat in het geval hogeschool X in de eigen regio wel de Bachelor aanbiedt maar geen redenen ziet voor het verzorgen van de bijbehorende Ad (mogelijk gelet op de gevraagde variant aldaar), er een overeenkomst wordt aangegaan met hogeschool Y uit een geheel andere regio. Deze instelling Y mag bij X de Ad gaan aanbieden op basis van een eigen licentie, onder voorwaarde dat in die overeenkomst is vastgelegd dat afgestudeerde Ad'ers in voorkomend geval kunnen doorstromen naar een resterend Bachelorprogramma van instelling X. Daarbij gelden dan dezelfde voorwaarden als ware het zo dat Ad en Bachelor binnen de opleiding van X zouden zijn gepositioneerd.

6. *Meer studenten naar het deeltijdse onderwijs krijgen...*

Het doel van dit alles is om meer studenten te laten deelnemen aan het deeltijdse onderwijs, gericht op het behalen van een formeel diploma. Dat kan alleen als er meer geld wordt besteed aan het volgen ervan, door de studenten zelf (eigen bijdrage), de werkgevers (uit scholingspotten) dan wel door de overheid (rijksbijdrage). Uiteraard kunnen de aanbieders het lesgeld laten zakken, dus door goedkoper te gaan werken, zodat alles bij elkaar meer mensen voor hetzelfde totaal-budget aan de studie gaan. Het herverdelen van het beschikbare geld zal evenwel niet door de mensen zelf gebeuren (zo, buur, ik kon goedkoper studeren dan gedacht, hier heb je mijn virtuele winst...), mogelijk wel door werkgevers die meer mensen naar een hogeschool kunnen sturen en eventueel ook door de overheid die het budget in stand laat maar minder bekostiging verstrekt resp. de vouchers lager maakt dan de huidige vergoeding, zodat er meer vouchers kunnen worden uitgereikt.

Het lijkt er dus op dat de overheid in het geval er meer mensen een formele opleiding willen gaan doen, het beschikbare budget omhoog moet laten gaan. Of de scholingspotten van de branches worden meer benut... en/of de mensen voelen steeds meer de noodzaak om zelf te investeren in scholing om werkloosheid te ontlopen, en daarom meer van hun inkomen op deze manier te willen besteden.

Hier toch even een kleine exercitie met wat getallen – die totaal niet zullen kloppen, maar het gaat om het schetsen van een beeld (en zie punt 7 voor een hieraan gerelateerde beschouwing over aantallen studenten en vouchers).

- Er is voor een opleiding een hogeschool X, bekostigd, met 30 studenten in een groep. Zij betalen 1800 euro collegegeld en stel, de overheid legt daar 2500 euro per student bij (zie opmerking aan het eind van dit punt 6 - los van diplomabonussen en zo).
- Er is ook een private hogeschool Y, ook met 30 studenten, en die betalen 4500 euro per persoon.
- Met dit advies gaat in ieder geval $30 * 2.500 = 75.000$ in de algemene pot.
- Als de vouchers vervolgens 2.500 euro bedragen, kunnen 30 mensen daarvan gebruik maken en... daarmee stijgt het aantal studenten helemaal niets.
- Welke prikkel wordt afgegeven? De private student betaalt nu 4.500 euro, met een voucher wordt dit als eigen bijdrage 2000 euro. Bij de bekostigde hogeschool is en blijft

die 1.800 euro. Dat betekent dat een student eigenlijk overal evenveel betaalt, en mogelijk gaat kijken naar de meest flexibele aanbiedingsvorm... want alle opleidingen zijn door de NVAO geaccrediteerd.

- Het voucher is voor alle studenten gelijk. Gaat de private hogeschool het lesgeld voor deze student verlagen? Kan de bekostigde instelling dit ook (al moet die zich houden aan de wet, met een vastgesteld minimum)? Wordt het dan een level playing field, met 'stunten' rond het lesgeld? Mag een private hogeschool inzage eisen in de opbouw van de prijs als deze 'verdacht' laag wordt?
- Een private hogeschool kan via een berekening van de prijselasticiteit meer studenten proberen aan te trekken (al weet niemand hoeveel het er eigenlijk zijn, nationaal gezien, dus misschien zijn via die weg al bepaalde doelstellingen bereikt...). Dat kan een bekostigde hogeschool via een private aanpak ook – maar de grote vraag is waarop kan worden bezuinigd, of wie voor wat in welke situaties de bijbehorende risico's voor zijn of haar rekening gaat nemen als bijvoorbeeld minder collegegeld niet wordt gecompenseerd door voldoende extra studenten?
- Gaan de bekostigde hogescholen dan toch maar het collegegeld omhoog gooien? Of gaan ze meer vragen aan de werkgevers? De u-bocht via de wet vermindering afdracht is afgesneden, dus daarmee ook een indirecte vorm van bedrijfsbijdragen, dus hoe dan wel?
- Gaat de overheid het bedrag per voucher verlagen? Gaat het budget omhoog – per student of per groep studenten (rekening houdende met vaste en variabele kosten – dus de vouchers ook per groep werkenden vanuit een bedrijf of branche laten vaststellen)?
- Wil een student overigens in ruil voor meer flexibiliteit (modulair, gefaseerd, op locatie) meer gaan betalen voor een studie?
- Interessante vragen...

7. *Hoeveel vouchers komen er eigenlijk in de pot met geld, nu, straks en op termijn... en hoe mogen die worden besteed...*

Er zal straks ongetwijfeld hard worden gewerkt en gerekend aan de wijze waarop de hoeveelheid vouchers kan worden bepaald. Hierboven is simpelweg gekeken naar het aantal studenten die nu in het eerste jaar van alle desbetreffende (aan het experiment deelnemende) bekostigde deeltijdse opleidingen dan wel in alle studie jaren ervan zitten, maar dat zal wel te kort door de bocht zijn.

Hier een aantal gedachten, schots en scheef, rijp en groen, op een rijtje – voor wat ze waard zijn voor die pot met geld, de hoeveelheid en de besteding.

Eerst wat over de hoeveelheden:

- Zouden ze in dat geval alleen de studenten meetellen die een studietijd van 1 tot en met 4 jaren hebben, of ook degenen die vertraging hebben opgelopen (de vijfde- en verdere jaars)?
- Omdat men begint met de nieuwe cohorten, zouden de aantallen eerstejaars van nu - of beter gezegd: degenen die een eerste inschrijving hebben - kunnen worden genomen. Maar misschien verwacht men volgend jaar wel meer, dus wordt naar de trend gekeken qua aanmeldingen...
- Is het goed om dan ook maar te bezien hoeveel van die studenten binnen een korte periode na de start uitvallen – omdat kennelijk daaraan een voucher niet is besteed?
- Maar moeten we dan ook niet meteen naar de uiteindelijke rendementen kijken, want het ultieme doel is het diploma? Wat zijn risico-studenten?
- Ook kijken naar studenten die kennelijk wel de gehele studie willen volgen, gezien de inschrijving, maar het in de praktijk om delen ervan is te doen?
- Kunnen de hoeveelheden vouchers zijn gebaseerd op het gemiddelde aantal studenten van bijvoorbeeld de vorige drie jaren, met een bepaalde opslag als stimulans?

En hoe te besteden:

- Krijg je als student voor een Ad meteen een toezegging voor twee vouchers van 60 punten?
- Of komt de volgende voucher pas beschikbaar als alle eerste 60 punten zijn behaald?
- Of als daarvan ervan minimaal 40 zijn behaald, komt er eerst een voucher van 30 punten in beeld – als een soort stok achter de deur (bsa)?
- Als de eerste 60 niet zijn behaald, hoe gaat het dan met herkansingen en het nog eens overdoen van bepaalde eenheden?
- Iemand gaat de Ad doen, krijgt twee vouchers van 60 punten, haalt de Ad... is het dan automatisch zo dat er twee extra vouchers zijn van 60 punten voor de Bachelor?
- De hoeveelheid vouchers in het experiment is elk jaar gelimiteerd, zo te zien. Hebben de studenten die al bezig zijn, daarbij voorrang?
- En als dan alles 'op' is, hoeveel vouchers zijn er vervolgens voor nieuwe studenten?
- Iemand krijgt een voucher van 60 punten, haalt de propedeuse en besluit een andere opleiding te gaan doen... komt er toch weer een voucher beschikbaar?
- Dus hoe gaat men om met switchers?
- Een student krijgt een voucher van 60 punten, en valt binnen het eerste semester uit. Wordt deze voucher met terugwerkende kracht naar 30 teruggebracht?
- Mag een student met een voucher van 60 punten deze zelf gebruiken om de studie te spreiden over een aantal jaren?
- Hoe lang is een voucher geldig?

Zo zijn er hele lijstjes te maken met van te voren op te werpen drempels, met lastige zaken die juridisch goed dienen te worden verankerd. Waarschijnlijk is achter de schermen al een aantal vingeroefeningen gepleegd, maar laat de overheid niet teveel tijd verloren laten gaan met allerlei steekspelletjes... Is dat niet het karakter van een experiment: gewoon maar eens proberen, op kleine en beheersbare schaal?

SAMENVATTING ONDER DE LOEP

Hieronder gaan we in op de samenvatting van het rapport en strooien daar tussendoor met commentaar, opmerkingen, suggesties en kanttekeningen.

Samenvatting advies

De deelname van volwassenen aan het hoger onderwijs heeft een stevige impuls nodig. De kennisintensivering van het werk leidt tot een doorgaande ontwikkeling van toenemende vraag naar hoger opgeleiden.

Klopt, we hebben meer hoger opgeleiden nodig. Maar laten we er ook genuanceerd naar kijken – omdat mensen nu eenmaal een soort plafond hebben als het gaat om het verwerven van competenties. Frustratie is een erg vervelende ervaring. Dus op een gegeven moment is het beter dat iemand in een andere richting een opleiding op hetzelfde niveau volgt en in een sector die om deze opgeleiden vraagt, aan de slag gaat. Voorbeeld: iemand haalt een Ad en kan een aantal jaren besluiten dat een andere Ad betere kansen biedt... Moet dus ook kunnen. Overigens, wat is er tegen als iemand die in jaar X een bepaalde Ad heeft behaald, grote delen ervan in jaar X+6 nog eens doet om een portie actuele hoge Ad-competenties te verwerven?

Een stevige inzet op versterking van het innovatievermogen en de concurrentiekracht van de Nederlandse economie vraagt om meer kenniswerkers met de juiste vaardigheden en om intensivering van de aandacht voor flexibele en duurzame inzetbaarheid. Het optimaal benutten en ontplooiën van talent is ook van belang voor het welzijn van burgers en sociale cohesie in de samenleving.

Tegen deze achtergrond is de langjarige trend van dalende instroom en deelname van volwassenen aan het bekostigde deeltijd hoger onderwijs zorgwekkend. De deelname van volwassenen aan het hoger onderwijs in Nederland blijft sterk achter bij de deelname in andere vooraan-

staande kenniseconomieën, terwijl ook het percentage hoger opgeleiden in de beroepsbevolking in Nederland achterblijft.

Op grond van analyses van ontwikkelingen, aanpakken en ervaringen in binnen- en buitenland concludeert de adviescommissie dat succesvol deeltijd hoger onderwijs de volgende contouren kent.

Klinkt wat vaag... eisen, in een duidelijk geregeld wettelijk kader – of kan het binnen de huidige wet voor het grootste deel?

- Het biedt mogelijkheden tot gefaseerde...

Ook wat vaag. In fases studeren, dus met onderbrekingen, met tussentijds EVC en dan weer doorgaan. Maar wie bepaalt de fases? Zijn daar straks voorwaarden aan verbonden?

... deelname aan (modulen van) opleidingen. Dit resulteert in studiepunten die te stapelen zijn en uiteindelijk leiden tot diploma's.

Hier zullen ongetwijfeld formele diploma's worden bedoeld – in de wet 'getuigschriften' genoemd. Het begrip diploma is erg diffuus, met branchediploma's, schooldiploma's, enz. Ook kan er een vorm van erkenning zijn. Voor formele opleidingen is de NVAO daarbij verantwoordelijk, maar de vraag is of op den duur een koppeling aan het NLQF ook die status van een kwalificatie zal gaan inhouden?

- Het onderwijs sluit aan bij de praktijkervaring van de volwassen deelnemer, sluit op maat aan bij wat mensen al kennen en kunnen en biedt mogelijkheden tot toepassing in en toetsing aan de praktijk.
- Het onderwijs is flexibel en efficiënt vormgegeven, onder meer doordat gebruik wordt gemaakt van tijd- en plaatsonafhankelijk leren met behulp van online onderwijs en van de mogelijkheden die de werkplek van de volwassen student biedt voor het uitvoeren van relevante leeractiviteiten.

Een aantal opmerkingen hierbij, vooruitlopend op wat verderop in dit advies wordt aangedragen:

- Wat wordt in dit kader met efficiënt bedoeld en voor wie geldt het? Wat voor de school tot efficiency leidt hoeft nog niet als zodanig uit te pakken voor de student.
- Wat is de exacte, wettelijk te gebruiken definitie van 'online onderwijs'? Er zweven veel beelden rond van wat het zou kunnen zijn: afstandsonderwijs, e-learning, zelfstudie achter de computer...
- Uitvoeren van relevante leeractiviteiten: Het gaat om het verwerven van competenties (leervaardigheden) die passen bij een te toetsen eenheid vanuit de opleiding dus waarbij de werkplek bijdraagt aan wat op de hogeschool opdraagt om te leren – tenminste, op basis van de huidige vormgeving en wettelijke invulling voor vrijwel alle deeltijdse opleidingen.
- Hierbij wordt gesproken van 'de' werkplek. Mogelijk wordt het anders bedoeld maar – denkend aan dualisering van opleidingen – het is zo dat een student binnen de opleiding naar een hoger niveau groeit. Dat betekent in het algemeen dat de student tijdens de studie een aantal keren van werkplek dient te veranderen om ook de leeractiviteiten op een hoger niveau te kunnen doen - dan wel de mogelijkheid krijgt om vanuit een bepaalde functie met het oog op de studie steeds een soort 'stage' te lopen binnen het eigen bedrijf. Mocht dit niet kunnen (in kleine organisaties is het vrijwel onmogelijk), zal deze student buiten de eigen organisatie steeds een passende werkkring moeten hebben... Duaal bezig zijn klinkt dus op papier simpel, maar dat is in de praktijk niet zo.

De eerste drie zaken hierboven lijken in het private onderwijs al te zijn doorgedrongen, zeker als het gaat om niet-geaccrediteerde scholing. Maar ook bij geaccrediteerde trajecten weten private

hogescholen de ruimte voor het in vrijheid aanpassen van een programma optimaal in te zetten voor het vereiste maatwerk.

De vierde zaak, hieronder als aanvulling daarop, gaat uit van de veronderstelling dat het verlagen van de kosten voor een geaccrediteerde deeltijdse opleiding tot een substantieel hogere deelname zal leiden. Maar dat is nog maar de vraag... dus dat zullen de pilots moeten uitwijzen.

- Er is sprake van een financieringssysteem die de deelname van volwassenen aan het hoger onderwijs stimuleert en bijdraagt aan een flexibele en vraaggerichte vormgeving van dat onderwijs om meer flexibiliteit in het deeltijd hoger onderwijs te realiseren en de deelname van volwassenen te stimuleren, stelt de commissie voor een aantal experimenten en pilots te starten en daarnaast op korte termijn een aantal 'no regret maatregelen' door te voeren.

De conclusie die de commissie trekt ten aanzien van de contouren van een succesvol deeltijds hoger onderwijs, is uiteraard voor haar rekening. Die valt of staat natuurlijk met een goede en breed gedragen definitie van 'succesvol' en rekening houdende met welke stakeholder een uitspraak mag doen. Omdat het gaat over diplomagericht onderwijs ligt het voor de hand uit te gaan van een hogeschool die er in slaagt de student als klant tevreden te stellen en met succes een opleiding te laten afronden – dus dat het rendement hoog ligt, gemeten in gediplomeerden.

Pakken we de student erbij en leggen we deze vragers van scholing het probleem van een nieuw in te richten stelsel voor deeltijd op te lossen, dan zouden er best andere zaken naar voren kunnen komen. Denk maar eens aan de dynamiek binnen onze economie, en daarbij kan iemand – als vooral belang bij hebben om tijdens een studie meteen van richting te kunnen veranderen – als blijkt dat een beloofde functie toch verdwijnt, als de kansen op werk elders beter zijn of als er in andere sectoren meer mogelijkheden zijn om een loopbaan vorm te geven.

Overigens is de Ad in dat opzicht al een eerste stap – omdat de ommezwaai niet leidt tot het verlies van punten, maar zelfs tot een waardevol diploma. Moeten we dan toch maar toe naar een systeem met (h)erkenbare eenheden van 60 punten, overigens alleen in deeltijd?

1 Aanpassingen gericht op financiering

a. Start experimenten met vraagfinanciering.

Bij vraagfinanciering ontvangen studenten beurzen of vouchers die zij kunnen gebruiken voor diplomagerichte deelname aan (modulen van) geaccrediteerde opleidingen van publieke of private aanbieders.

De toon van het kader is gezet: Het dient te gaan om opleidingen die een accreditatie dienen te hebben van de NVAO (andere organisaties zijn er niet, tenzij men ook een buitenlandse licentie zou toestaan...). Het inzetten van de vouchers (beurzen klinkt toch anders) moet zodanig zijn door de betrokkene dat het doel is het diploma te behalen – dus de instelling die de voucher in ontvangst mag nemen, dient de student te vragen of dat het geval is c.q. de formele inschrijving toch bij de gehele opleiding te laten plaatsvinden. Anders gezegd, een inschrijving voor een deel van de opleiding ligt niet voor de hand, in formele zin. Dat een module (een eenheid, een deelprogramma) een deel van een dergelijke opleiding is, zou dan niet voldoende zijn.

Vouchers leveren een recht op voor het gaan volgen van een opleiding resp. van een deel ervan. Bij inschrijving volgens de regels wordt op basis van een nadere afspraak over wat er dan in eerste instantie zal worden gevolgd, een bedrag naar de school overgemaakt (door de overheid of een andere instantie namens de overheid) als deze een door de voucher-bezitter getekend bewijs heeft overlegd.

Vraagfinanciering stimuleert instellingen vraaggerichter te gaan werken en tot een meer aansprekende, flexibele inrichting van het deeltijdonderwijs te komen.

Een zin met veel veronderstellingen: het werkt als een stimulans en men gaat vraaggerichter werken. Kan het niet zo zijn dat de student tevreden is over wat een instelling aanbiedt en dat hij of zij gewoon de opleiding blijft doen? Of wordt men goedkoper? Gaat de kwaliteit omhoog? Het tweede deel van de zin gaat uit van de veronderstelling dat de vrager naar geaccrediteerd formeel onderwijs flexibeler wil studeren en als dat het geval is, hij of zij tot inschrijving overgaat. Wat spreekt dus de potentiële student aan? Is dat bekend? Weten de private instellingen waarom hun studenten wel komen, en niet gaan naar bekostigde instellingen – denkende aan dit advies waarbij bekostigde instellingen dienen op te schuiven naar een wijze van aanbieden die als model gewoon is over te nemen van die private instellingen?

Bij vraagfinanciering zijn de huidige publieke aanbieders niet meer gebonden aan beperkingen ten aanzien van vestigingsplaats en mogen zij studenten ook werven en inschrijven voor deelname aan onderdelen van deeltijdopleidingen, zodat gefaseerde deelname mogelijk wordt voor de volwassen deeltijdstudent. Er is op die punten dan sprake van een gelijk speelveld tussen publieke en private aanbieders.

Het gelijke speelveld, afgemeten naar wat hier staat, houdt dus in dat het voor de private aanbieders gelijk blijft – los van het gegeven dat hetgeen de student betaalt voor de studie, niet altijd van de persoon of van de werkgever afkomstig is, maar mogelijk ook van de overheid. Dus een verplaatsing van de besteding van gelden – zoals ook verderop aangegeven, soms bij personen waarbij een betrokkene of de werkgever toch al bereid was die investering te doen. Maar de regels blijven voor de private instellingen gelijk, terwijl de bekostigde instellingen met hun deeltijdse opleidingen (die dan niet meer bekostigd worden) ‘naar de mensen toe kunnen komen’. Dat betekent dichterbij de werkplek of woonplaats en meer werken met ‘stukken’, dus met de optie als deeltijder om te gaan stapelen met modules (maar nog altijd wel met modules die binnen een vastgelegde opleiding passen). Wel moet nog duidelijk gaan worden wat ‘switchen’ van opleiding voor deze doelgroep betekent: modules van een andere opleiding gaan doen, formeel en dus niet uitkomen met de vouchers die er regulier voor de looptijd staan. Dus: een gelijk speelveld met allemaal geaccrediteerde opleidingen, opgeknipte studies en lesplaatsen om de hoek... om daarna het instrument ‘kosten’ in te zetten, om vraag uit te lokken.

En vraagfinanciering stimuleert naar verwachting de vraag van volwassenen, doordat de vouchers hen prikkelen tot deelname aan deeltijdopleidingen.

Men verwacht een groeiende vraag. Dat wil zeggen dat waar nu studenten geld meenemen voor de bekostigde hogeschool (dus er is al een soort persoonsgebonden voucher) en niet meer komen omdat de opleiding niet in een flexibele setting is gegoten, er straks nog steeds geld is maar dat dit budget nu altijd kan worden opgeknipt in stukken en dat er twee soorten aanbieders komen. Zal het vertrouwen in een opgeknipte opleiding van een bekostigde hogeschool groter zijn dan in een volledige opleiding? Denkt een student nu al niet in ‘het doen van jaren’? Blijf je met het aanbieden van halve jaren niet gewoon hetzelfde houden: je moet je voegen naar het ritme van de instelling? Kortom, vraagfinanciering betekent dus dat een werkende het geld kan besteden aan modules, stukken en opleidingen die maatwerk leveren d.w.z. complementair aan het werk en de mogelijkheden om daarnaast nog een studie te doen.

Hoewel vraagfinanciering voordelen heeft, adviseert de commissie niet om over te gaan tot brede invoering van vraagfinanciering, maar om eerst te experimenteren. De effecten op toename van deelname en diplomering zijn onvoldoende zeker en voorspelbaar.

Van belang is om te constateren dat men hier zoekt naar een van de effecten op diplomering, het ook echt afronden van een studie. Dus dat iemand die mag stapelen en/of de studie mag uitspreiden over meerdere jaren (geen keurslijf met 60 punten per jaar)... wel de studie zal afmaken. Dat is een interessant uitgangspunt, maar dan zul je moeten accepteren dat er mensen zijn die daarin slagen op hun 60ste...

De positieve effecten die gevonden zijn in buitenlandse empirische studies zijn niet zonder meer een garantie voor effecten in de Nederlandse context. Er is ook sprake van veel vormgevingsvragen, bijvoorbeeld over de wijze waarop diplomagerichtheid van de deelname het best kan worden gestimuleerd.

Nogmaals, het gaat om het zoeken naar andere wegen waarlangs mensen in ons land een Ad, Bachelor dan wel Master kunnen verwerven. De zorgen in de VS om de lage percentages als het gaat om 'completion' van studies zijn zeer groot, in een land waar erg flexibel kan worden gestudeerd door volwassenen – en daarvoor zijn veel redenen aan te voeren. Het is niet voor niets dat Community Colleges 24/7 aan de slag zijn met hun klanten en veel van de tijd besteden aan 'retention' en het begeleiden van mensen, om stimulansen te geven.

En er zal aandacht moeten zijn voor het beperken van de nadelen die vraagfinanciering met zich meebrengt, zoals een complexe uitvoeringsorganisatie, verzwaring van administratieve lasten en verdringing van private investeringen in deelname aan deeltijdopleidingen.

Natuurlijk, er is werk aan de winkel in een flexibel systeem... maar hier worden wel meteen zware woorden gebruikt: complex, verzwaring... dus voor de bekostigde instellingen die dienen om te schakelen naar een systeem waarbij studenten niet (meer) vanzelf komen (of eigenlijk anders gezegd, nu gewoon niet eens meer komen...).

Klopt, het kan zijn dat bedrijven en ambitieuze mensen in dit systeem geld gaan overhouden, omdat ze het budget voor scholing niet (of minder) behoeven aan te spreken: de overheid helpt een handje. Maar kennelijk loopt er een hele groep mensen rond, die zelfs in de wetenschap dat ze tegen normaal collegegeld bij een bekostigde hogeschool aan de slag kunnen, dit toch niet doen – laat staan dat ze tegen hogere kosten bij een private instelling een studie gaan doen (ook als ze modulair zijn, want een stapel modules is niet goedkoper dan een complete studie). Dus, het moet flexibel zijn, met geld van de overheid.

De experimenten moeten daarom worden benut om ervaring op te doen met de vormgeving van vraagfinanciering en inzicht te krijgen in de effecten op deelname, diplomering, kwaliteit en ontwikkeling van het aanbod. De opzet van de experimenten moet zodanig representatief zijn dat de resultaten van de effectmeting te generaliseren zijn en een gedegen basis opleveren voor besluitvorming over toekomstig beleid.

Terecht dat wordt gepleit voor experimenten. Natuurlijk, het advies had kunnen zijn: schaf per direct alle bekostiging voor deeltijd af, stop dat geld in een pot en ga over op vouchers. En accepteer als overheid dat er ineens twee keer zoveel mensen een studie willen gaan doen (uiteraard gericht op het behalen van het diploma), zonder een voucher voor bijv. 30 punten te halveren of de instellingen te dwingen zo'n module aan te bieden voor de helft van hetgeen daarvoor aan kosten moeten worden gerekend.

Overigens, weet iemand wat een module van 10 punten echt kost, voltijd, deeltijd, duaal, blended, op afstand, met vrijstellingen voor de helft ervan...?

De commissie stelt voor experimenten met vraagfinanciering uit te voeren in niet-bekostigde deeltijd masteropleidingen en deeltijdopleidingen Associate degree en hbo-bachelor, waarbij voucherbedragen beschikbaar worden gesteld voor deelname aan opleidingsonderdelen van substantiële omvang (minimaal 30 studiepunten) en waarbij diplomagerichte deelname wordt gestimuleerd met diplomabonussen.

Duidelijk. Geen kleine stukken, maar minimaal een semester – en dan geen gewoon semester, maar een stuk dat ook best verspreid over twee jaren kan worden uitgesmeerd – om even het andere denken te stimuleren. Om het diploma echter in beeld te houden en de druk op de studie

en de student te houden (pas 'geslaagd' als de 30 punten zijn behaald) is een substantieel stuk studie nodig.

Vraag is wel wat de diplomabonus is? Is dat een toezegging van de overheid voor een extra voucher, voor een bepaald bedrag, te besteden na de Ad aan de Bachelor of na de Bachelor aan een Master? Is het gewoon een geldbedrag, in het handje? Of wordt het toch, gelet op wat nu in het algemeen onder een diploma-bonus wordt verstaan, een extra budget voor de hogeschool? Je kunt je dan afvragen wat dit voor stimulerende werking heeft op de studerende volwassene? Gaat de school dat extra geld inzetten voor meer begeleiding of... krijgt de student samen met het diploma naast de bloemen ook een envelop met inhoud: samen delen?

De vouchers kunnen door deeltijdstudenten worden besteed bij zowel private als publieke aanbieders van geaccrediteerde deeltijdopleidingen. Specifieke doelgroepen, zoals werkzoekenden, zouden ook gebruik moeten kunnen maken van vouchers.

Als je de doelgroep ziet als 'volwassenen' heb je iedereen te pakken: werkenden, werkzoekenden, mensen die van werk naar werk moeten worden geholpen, enz. Maar mogelijk wordt hier gerefereerd aan het feit dat werkzoekenden beschikbaar moeten zijn voor de arbeidsmarkt en flexibele studies ook best overdag kunnen worden geprogrammeerd.

Bekostigde deeltijdopleidingen die deelnemen aan de experimenten zien op vrijwillige basis af van reguliere (aanbod)bekostiging voor alle nieuw instromende studenten, zijn vrij in de keuze van vestigingsplaats en mogen studenten werven en inschrijven voor gefaseerde deelname aan onderdelen van deeltijdopleidingen.

Hier gaat het om het uitruilen van mogelijkheden voor het bekostigde onderwijs om te komen tot een gelijk speelveld voor bekostigd en privaat. Wat moet het private deel uitruilen, op papier, los van het gegeven dat er meer concurrenten op de markt komen? Wordt dat nadeel gecompenseerd door het aantal studenten dat – mogelijk - stijgt (een groep bestaande aan de nog steeds zelf betalende studenten en de nieuwe studenten die of van bekostigd deeltijd overstappen of nu met vouchers wel een studie durven aan te vangen)?

Bekostigde hogescholen moeten gaan inschatten wat de 'flexibiliserings-elasticiteit' is van hun aanbod. Het gaat daarbij om de zekerheid van 'zoveel studenten met zoveel geld' opgeven voor de kans om minder dan wel meer op te halen. Kennen ze hun markt goed genoeg? Weten ze waar de (psychologische) drempels liggen om te gaan studeren?

Degenen die er al waren, zullen blijven – ook als de studie ineens in stukken wordt opgeknipt. De nieuwe (helemaal nieuw, eerst privaat studerend...), daar gaat het om.

Overigens staat hier nu: gefaseerde deelname aan onderdelen... Dus: stapelen, verspreiden over de tijd, sparen van studiepunten, enz.

Het is denkbaar dat zowel binnen als tussen de private en publieke instellingen voor hoger onderwijs in de komende tijd ook nieuwe, kansrijke ideeën ontstaan om meer volwassenen aan diplomagerichte opleidingen te binden. De commissie adviseert de minister in goed overleg met het veld proeftuinen te creëren voor dergelijke initiatieven, waar geëxperimenteerd kan worden met wet- en regelgeving.

Een stuk idealisme. Samenwerking tussen verschillende instellingen, privaat en bekostigd. Of tussen de private 'poot' van een publiek-bekostigde instelling met 'die andere opleidingen binnen hetzelfde gebouw'?

Is het wellicht een goed idee dat de overheid of een denktank (boven de partijen staande) gewoon eens met een aantal van dergelijke arrangementen komt, daar een deel van het huidige budget aan koppelt en vervolgens prestatie-afspraken maakt?

b. Stel collegegeldkrediet beschikbaar voor deeltijdstudenten.

Het collegegeldkrediet is een al bestaande leenfaciliteit, die op dit moment alleen beschikbaar is voor studiefinancieringsgerechtigde studenten. Deeltijdstudenten hebben geen recht op studiefinanciering. De commissie stelt voor om het collegegeldkrediet ook open te stellen voor deeltijd-

studenten, omdat dit de toegankelijkheid van deeltijdopleidingen vergroot tegen relatief beperkte kosten en naar verwachting een positief effect zal hebben op de instroom van volwassenen in deeltijd hoger onderwijs.

Sympathiek. Maar wil men wel schulden maken, want het geld moet toch een keer terug worden betaald? Dit maakt alleen een kans als 200% helder is van de risico's zijn, samen met een soort 'garantie' dat na het afstuderen meer kansen op een baan en meer salaris bestaan...

Ook weer een dwarse gedachte: Er zijn toch voldoende mensen die nog nooit een hbo of wo hebben gedaan, dus geen beroep hebben gedaan op de studiefinanciering. Maar boven een bepaalde leeftijd (30) mag je die niet meer aanvragen. Dus ben je jonger en je gaat deeltijd doen: gewoon inschrijven als voltijder en studiefinanciering aanvragen. Uiteraard heeft dit geen zin bij een baan met een bepaald salaris, vanwege de bijverdienregeling, maar er zijn scenario's denkbaar zodat...

Dus dan maar – met dit advies – gaan lenen.

Zou het evenwel een gedachte zijn om degenen die vervolgens erin slagen een diploma te verwerven, toch een deel van de schuld kwijt te schelden, bijvoorbeeld de helft van hetgeen ze als studiefinanciering zouden hebben gekregen? Of is dat bestuurlijk gezien een te groot risico, een onzekere open-einde-regeling? Maar is dat alles bij elkaar niet beter dan een voucher waarvan je niet weet of het leidt tot een diploma?

2 Start pilots gericht op flexibilisering van de inrichting van het onderwijs.

Om deeltijdonderwijs beter te laten aansluiten bij wat werkenden al hebben geleerd en meer ruimte te bieden voor differentiatie en flexibiliteit, is het van belang dat opleidingen worden omschreven in termen van leeruitkomsten.

Het is een zeer hot item, wereldwijd, het goed beschrijven van studies met behulp van leeruitkomsten (learning outcomes), met de reden die hier wordt genoemd, om te komen tot trajecten die niet onnodig lang moeten gaan duren. Maar het is wel leuk om voor een Bachelor aan te geven wat iemand aan het eind moet kunnen. Een werkende kan bijvoorbeeld vervolgens deze graad in 2 jaren behalen, maar de voltijdse student heeft daarvoor nog steeds 4 jaren te gaan. Het lijkt dus flexibiliteit te bevorderen, maar het kan ook rigiditeit in de hand werken.

Het ligt hierbij voor de hand, om helder te zijn, om niet te spreken over LU's voor opleidingen als geheel. Het gaat bij een opleiding om een samenstel met allerlei verticale en horizontale verbindingen en dat moet kunnen worden opgedeeld in stukken die op zich bepaalde LU's kennen – met een zekere opbouw. Iemand kan worden getoetst op het hebben van die competenties, om de studiepunten daarvoor krijgen dan wel het recht te verwerven om onderdelen die daarop voortbouwen, te gaan volgen.

Maar tegelijkertijd moet de mogelijkheid er zijn om dit soort studiedelen periodiek te actualiseren, zelfs zodanig dat de 'toekomstgerichte' competenties aan de orde komen. Daarbij zal een vrijstelling al snel niet meer mogelijk zijn, omdat de studie er is om de betrokkene op een hoger niveau te krijgen. Dus: dynamiek versus rigiditeit.

Werken met leeruitkomsten biedt goede mogelijkheden in de kwaliteitsborging de nadruk te leggen op (sturing op) gerealiseerd eindniveau en minder op input en procesfactoren als vaststaande onderwijsprogramma's, aantallen contacturen en uren studielast.

Interessant is dat hier een link wordt gelegd met de 'kwaliteitsborging'. Het gaat er, simpelweg, om aan te tonen dat de student de vereiste competenties bezit die gekoppeld zijn aan de opleidingskwalificaties, afgeleide van de beroepscompetentieprofielen binnen de relevante functiehuizen binnen het betreffende deel van het werkveld. Dat wil zeggen dat door de opleiding dient te worden aangetoond dat wat nu allemaal gekoppeld aan eenheden en studiepunten in het programma is opgenomen, op een of andere wijze dienend is aan de 'zaken' (competenties, vaar-

digheden, kennis, kunde, creativiteit...) die binnen dat kwaliteitszorgsysteem worden getoetst, aan de leeruitkomsten.

Anders gezegd, het kan best zo zijn dat een student die nu vier jaar aan de studie is gekoppeld via een door de hogeschool voorgeschreven ritme met bijpassende aanpak en vorm, bijvoorbeeld in de eerste jaren allerlei zaken voor de kiezen krijgt die vooral te zien als 'het leggen van een basis voor een bepaald werk- en denkniveau'. Je kunt daarbij denken aan zaken waarvan een werkgever die op papier met een programma wordt geconfronteerd, zegt: nou, waarom eigenlijk, want dat lijkt me voor die functie niet relevant. Maar het is kennelijk wel relevant voor de ontwikkeling die een student doormaakt tijdens de studie. Die zaken kun je er op basis van dit type signalen bij leeruitkomsten er wel uitslopen... want veel mensen denken bij leeruitkomsten toetsen aan het nagaan of iemand direct in een bepaalde werkomgeving aan de slag kan gaan.

Dus, wil je recht doen aan dit ontwikkelingsproces, moet je de studie in stukken knippen, ook als het gaat om die basisvaardigheden. Wat is dan evenwel de winst bij dit alles – als elke hogeschool voor de eigen opleiding de heggenschaar hanteert?

De overheid is er vooral voor – zoals toch in bepaalde gevallen nadrukkelijk valt te merken – om jongeren op te laten leiden en gewapend met een formeel diploma de markt op te laten gaan. We weten dat juist het ontwikkelingsproces dat daaraan ten grondslag ligt, voor deze doelgroep mogelijk nog belangrijker is dan de inhoud op zich (even kort door de bocht, maar in de universitaire jungle is het een kwestie van overleven met de juiste wetenschappelijke houding... en dan is de studie vaak niet eens van levensbelang... want ze kunnen vervolgens veel kanten op, als 'universitair opgeleide'). Maar voor werkenden is het een andere zaak, voor ouderen die juist het worstelingsproces doormaken in de 'echte wereld', met het opdoen van levenservaring en het leren omgaan met veranderingen, allerlei dynamiek en met in te zetten aanpassingsvermogen. Daarom hebben deeltijders 'op leeftijd' minder studiebelastingen per studiepunt nodig en kan het best zijn dat het alleen maar toetsen op de eindcompetenties die er 'echt toe doen' bij deeltijd in bepaalde gevallen juist wel kan...

Een dergelijke benadering met leeruitkomsten is essentieel om een diversiteit aan flexibele leertrajecten vorm te geven en tegelijkertijd standaardisering van de gewenste leerresultaten te kunnen waarborgen.

Goed lezend wordt als voorwaarde gesteld voor het kunnen flexibiliseren van leerwegen dat de leerresultaten vastliggen. Je weet wat er aan het eind moet worden beheerst en vervolgens kan elke aanbieder op basis daarvan onderzoeken hoe de doelgroepen (de soorten studenten) graag willen zien hoe ze daar komen. Uiteraard is hierbij vast te stellen of bepaalde delen kunnen worden weggelaten, voor individuen dan wel groep gelijk te schakelen werkenden, zodat onnodige zaken niet nog een keer moeten worden gedaan (zoals verderop in het advies staat).

Maar blijft staan dat alles dat vervolgens nog wel moet worden bestudeerd, in een programma dient te worden ingebed. En dat ligt dan vast.. of niet?

Echter, hoe lang is een standaard geldig? Iemand wordt beoordeeld op die standaard en moet bijvoorbeeld voor een Bachelor nog twee jaar doen... om vervolgens na die periode te constateren dat a. de standaard voor de nieuwe cohorten alweer is aangepast en b. de functies bij die opleiding door de werkgevers van nieuwe beroepscompetentieprofielen zijn voorzien... Hoe te handelen? Hoe dit te accrediteren?

Moeten we niet gewoon erkennen dat lange opleidingen zoals de Ad (hoewel maar 2 jaar vragend) en zeker de Bachelor niet altijd kunnen worden gebruikt voor een maatwerktraject, met veel dynamiek, snelle aanpassingen, en op elk gewenst moment in te zetten voor een volgende functie of allerlei beroepen? Maak de eindkwalificaties maar gewoon een mix van eindtermen (een situatie die je eigenlijk in de praktijk binnen hogescholen aantreft) die een langere tijd meegaan (de kern) en redelijk breed worden neergezet met competenties die – vooral door ze in een specifieke context te laten behalen – meer aansluiten bij 'mode-hype-kortdurende' arbeidsmarktgerichte elementen plus 'op de startfase handig in te zetten' zaken. Laten we namelijk niet ver-

geten dat een formeel opleidingstraject in het hbo uitgaat van een groot stuk persoonlijke ontwikkeling... om niet in een functiefuik te zwemmen...

Hoe dan die flexibiliteit te bereiken (mag je ook maatwerk, aansluiten op wensen van de werkgevers of het inspelen op de eis van directe inzetbaarheid noemen)? Laten werkgevers goed nagaan wat er in de opleiding zit (en niet zit) en daarbij bezien wat er nog ontbreekt, om vervolgens in een private setting en in kortlopende cursussen die competenties na het behalen van het formele diploma te laten aanleren. Dus niet hardnekkig blijven proberen alles aan wensen en eisen in de formele opleiding te proppen, maar accepteren dat daarmee iemand wordt afgeleverd die een heleboel kan doen, maar aan een zekere fine-tuning dient te worden onderworpen in een maatwerk-post-traject. Ook dat is een flexibele aanpak – het onderzoeken waard, zeker voor deeltijders en volwassenen (en werkenden).

De leeruitkomsten zijn ook van belang om datgene wat mensen hebben geleerd buiten de opleiding (in cursussen en trainingen, bij andere opleidingen en door werkervaring) te kunnen waarderen en erkennen, zodat daar op maat op kan worden aangesloten.

Op zichzelf een prima uitgangspunt en dus streven. Het gebruik van een algemene aanpak voor EVC lijkt in het hoger onderwijs een kleine zachte dood gestorven en is vervangen door een vrijstellingsprocedure door de examencommissie (die binnen de wet functioneert en derhalve daarop kan worden aangesproken). Dus daar is nog wel een uitdaging aan te gaan – om vervolgens op maat daarop te kunnen aansluiten. In de taal van de buitenstaander, de persoon die hiervan gebruik wil gaan maken: een programma dat compact wordt samengesteld, zonder onnodige gaten en in zo kort mogelijke tijd op zelf gewenste tijden kan worden gevolgd. Dat is helaas in het algemeen gesproken een illusie, zeker in de bekostigde en geaccrediteerde sfeer – tenzij deze persoon bereid is daarvoor het kostendekkende bedrag op tafel te leggen. Dus graag aangeven wat 'op maat' is en wat men er in het kader van dit advies onder verstaat, met inbreng van de elementen tijd, geld, spreiding, vorm, effectiviteit, efficiëntie en kosten.

Laat instellingen (of samenwerkingsverbanden) plannen indienen voor deelname aan deze pilots. Het doel van de pilots is om ruimte te bieden voor het werken met leeruitkomsten die leerwegaafhankelijk en meetbaar zijn geformuleerd.

Helder. Overigens werken veel hogescholen al zo nl. men heeft wel afspraken gemaakt over de eindtermen, de eindkwalificaties en eindcompetenties, maar iedere aanbieder maakt daar een eigen programma bij, een eigen leerweg qua inhoud, vorm, aanpak, volgorde. Dat wil zeggen - scherp geformuleerd- dat het eind via vele wegen kan worden bereikt.

Er wordt bedoeld dat voor mensen die willen instromen (zonder alles te willen doen), eerst moet worden bezien wat ze al aan competenties hebben – om daarna het restant te vertalen naar... een leerweg. Dus het is een aanvliegroute om tot een vorm van maatwerk te komen, maar dan wel binnen de kaders van de aanbieder.

Het enige echte andere alternatief is: Geef aan wat er aan het eind dient te worden beheerst, laat de betrokken 'student' op basis daarvan binnen het werk allerlei functies bekleden en cursussen volgen – om vervolgens via een monitoringsysteem op een gegeven moment te kunnen zeggen: ja, u kent en kunt alles, kom maar langs om het diploma op te halen.

Vragen rond onduidelijkheid in de wetgeving dienen in deze pilots aan de orde te komen. Het is daarom van belang de NVAO en de Inspectie te betrekken bij de pilots, om een veilige ontwikkelruimte te bieden voor de instellingen en in samenwerking te komen tot een passende en efficiënte kwaliteitsborging bij het werken met leeruitkomsten en leerwegaafhankelijke beoordeling van flexibele leerwegen.

Uiteraard. NVAO en Inspectie moeten meedoen, meedenken en mee-ontwikkelen, zodat opleidingen niet worden gestraft – niet te verwarren met: ga uw gang maar, flexibiliseer er maar op los, want u wordt 'gedekt' door de pilotsituatie...

Overigens is niet helder wat een leerwegaafhankelijke beoordeling van een leerweg is. Mogelijk betekent dit het focussen op het beoordelen van die leeruitkomsten.

Koppel aan de pilots met leeruitkomsten ook pilots met accreditatie van onvolledige opleidingen die leiden tot een graad.

Als iemand zij-instroomt en op basis van eerder behaalde competenties in kortere tijd een graad behaalt, gebeurt dit keurig binnen de accreditatie – van die volledige opleiding. Het lijkt niet de bedoeling dat elk persoonlijk programma dat bij iemand resteert, door de NVAO onder de loep wordt genomen. Het wordt dus anders bedoeld...

Het begrip 'onvolledig' is hier verkeerd gekozen. Het is beter om te spreken van een samenhangend pakket aan studieonderdelen dat na het hebben gevolgd ervan, tot de betreffende graad leidt.

Een paar voorbeelden:

- Een bepaalde goed te beschrijven doelgroep kan bijvoorbeeld in 3 jaar de Bachelor behalen – bijv. een groep functionarissen die mbo-4 heeft gedaan en een aantal jaren werkervaring heeft opgedaan.
- Het resterend programma voor degenen die een Ad hebben afgerond en later de Bachelor willen doen.
- Tweejarige programma's die zich richten op Bachelorfuncties voor degenen die al een keer een Bachelor hebben gedaan en zich hiermee op hetzelfde niveau willen gaan specialiseren (zoiets als Ba-na-Ba in Vlaanderen, geen Master...).

3 Versterk het aanbod van programma's Associate degree (Ad).

Gelet op de verwachte ontwikkeling in de vraag naar hoger opgeleiden zullen meer werkende mbo-afgestudeerden een kwalificatie in het hoger onderwijs moeten halen en zal de doorstroom mbo-hbo versterkt moeten worden.

Uiteraard wordt de aandacht voor de Ad zeer toegejuicht. De Ad vult op niveau 5 van het NLQF een gat op, tussen de kwalificaties op niveau 4 (meerdere...) en 6 (Bachelor), en de invoering ervan moet nu scherp worden benut voor de kansen die mensen nemen en krijgen voor het behalen van een hbo-diploma.

Zoals hier verwoord is die benutting wel 'eng' verwoord. Het gaat om het zoeken naar doelgroepen die baat hebben bij het verwerven van de Ad-graad – en dat zijn niet alleen werkenden met een mbo-achtergrond. Als het gaat om het gebruik van leeruitkomsten – om maar een advies te pakken – mag de instroom qua eisen geen rol spelen: het gaat erom ervoor te zorgen dat linksdan wel rechtsom het eindniveau wordt behaald, geborgd en al.

Ook goed is het om te stellen dat de doorstroom mbo-hbo versterking behoeft – een aanbeveling die moet worden opgepikt voor jongeren die met mbo-4 door willen gaan naar het hbo. Waarschijnlijk wordt hier bedoeld dat er goed moet worden bezien binnen sectoren van het werkveld of binnen de functiehuizen of de werkzaamheden op mbo-4-, Ad- en Bachelor-niveau in meer of mindere mate verticaal zijn te ordenen. Zo ja, dan is het handig om ontwikkelingen rond de bijbehorende kwalificaties in de gaten te houden en op elkaar af stemmen. Dus, een indirecte vorm van stroomlijnen van leerlijnen waarbij mbo-4 en Ad zijn betrokken.

De tweejarige Ad's verlagen de drempel en vergroten de toegankelijkheid van het hoger onderwijs. De Ad is nog relatief nieuw en onbekend en verdient een stevige impuls.

Dank voor deze aanbeveling – en een aangrijpingspunt voor de beleidsmakers om nu toch maar eens serieus werk te maken van een aantal acties om de Ad bekend te maken, een aanpak die het stempel 'impuls' ten volle verdient...

De commissie ziet mogelijkheden daartoe in onder meer het versterken van de samenwerking tussen hogescholen en mbo-instellingen rond het aanbieden van Ad's en het verruimen van de bepalingen ten aanzien van vestigingsplaats van de Ad.

Er is meer nodig, maar als het gaat om de doelgroepen mbo'ers en werkenden met een mbo-achtergrond, zijn het absoluut bruikbare aanbevelingen. Hoe de samenwerking concreet het beste kan worden ingevuld (niet zoals nu met het zgn. format B), zal serieus moeten worden onderzocht (en er mogen best op zichzelf staande pilots zijn). Het verruimen van de regels voor de vestigingsplaats is in aantocht, maar mogelijk wordt hier gesuggereerd de mbo-vestiging daarbij als aangrijpingspunt te hanteren. Maar er zijn ook veel 'bedrijfsmatige' omgevingen die zich daarvoor lenen, als deze bijvoorbeeld aan een aantal (beperkte) voorwaarden voldoen (kan ook snel worden onderzocht).

Onze aanbeveling is nadrukkelijk gebruik te maken van de bestaande voorzieningen als het gaat om het verwezenlijken van deze aanbevelingen, via de netwerken die er reeds zijn – en deze als uitvalsbasis voor nieuwe ontwikkelingen te gebruiken. Daarbij moet overigens wel een dringend beroep worden gedaan op alle hogescholen die een gewenste Ad kunnen verzorgen.

4 Versterk aanbod en gebruik van procedures voor validering in het hoger onderwijs.

Door betere mogelijkheden om de resultaten van leren buiten de opleiding gewaardeerd en erkend te krijgen, wordt de drempel verlaagd om in te stromen in opleidingen. Deeltijdstudenten zijn doorgaans werkende volwassenen die hebben deelgenomen aan relevante cursussen en trainingen en relevante werkervaring hebben.

Zoals het hier wordt verwoord, is de lengte van een opleiding een van de drempels op weg naar een formeel diploma. In dat opzicht is het goed dat de Ad er bij allerlei hbo-opleidingen is, maar dat terzijde (hoewel...). Dit accepterende voor een deel van de werkenden, is het correct als wordt verondersteld dat het uitermate frustrerend is om allemaal zaken te moeten doen die al een keer zijn aangeleerd, in een of andere vorm. Maar het is aan de ontvangende hbo-opleiding om invulling aan het begrip 'relevant' te geven, dus wat draagt bij aan de studie, is gelijkwaardig en dekt de competenties voldoende af om geen last met de NVAO te krijgen...

Uiteraard is het van belang hierbij te weten wanneer die ervaring is opgedaan en de cursus is gevolgd. Een hbo-studie wordt geacht te leunen op competenties (kwalificaties) die op dat moment zo actueel mogelijk zijn. Dat klinkt wat 'streng' maar de werkenden hebben er ook belang bij veel nieuwe zaken aan te leren – en het gaat er toch niet alleen om in rap tempo een hbo-grad te verwerven, dus het papiertje op zak te hebben? Of laten we het houden bij de middenweg...

Het is van belang dat daar in de opleidingen op wordt aangesloten, zodat de trajecten efficiënt worden ingericht en studenten niet meer hoeven te leren wat ze al kennen en kunnen.

Klopt, maar dan efficiënt vanuit de klanten, de studenten, de werkenden gezien. Men zal er nog wel even wat tijd voor moeten uittrekken om scherp op het netvlies te krijgen op welke wijze die vraag naar maatwerk valt te matchen met de mogelijkheden die het formele onderwijs kent (vooral ook het bekostigde hbo, maar ook het private hbo kent grenzen aan het leveren van de juiste waar voor een bepaald bedrag). Natuurlijk, daarvoor deze adviezen en de oproep om regels aan te passen. Maar het begint, valt en staat met de houding van scholen en de opstelling die men hanteert: klantvriendelijkheid en geduld om samen te komen tot een scholingstraject waarmee alle betrokkenen uit de voeten kunnen...

Om bestaande problemen rond overdraagbaarheid en acceptatie van evc-resultaten (ervaringscertificaten) te voorkomen is het van belang dat de verantwoordelijkheid voor valideringsprocedures in de nabijheid van examencommissies wordt belegd. Naar verwachting levert dit ook meer urgentiebesef op ten aanzien van het realiseren van flexibele opleidingstrajecten.

Interessante formulering: verantwoordelijkheid in de nabijheid van examencommissies. Dus niet bij die commissies, maar 'ergens' bij een 'instantie' binnen de hogeschool die gerelateerd is aan de commissies. Een hogeschoolafdeling die alles doet, voor alle opleidingen? Het urgentiebesef zal derhalve worden doorspeeld naar opleidingen – die anders bij het zelf alles op het bordje krijgen van aanvragen, simpelweg het streven naar flexibele trajecten kunnen negeren...

Roep een steunpunt validering in het leven dat door instellingen kan worden ingehuurd voor ondersteuning bij de ontwikkeling, uitvoering en kwaliteitsborging van valideringsprocedures. Het is primair van belang dat de instellingen zelf de verantwoordelijkheid nemen voor valideringsprocedures, maar het moet mogelijk zijn bij de uitvoering van die procedures hulp in te roepen van het steunpunt.

Hier wordt dus niet gerefereerd aan het 'verrijken' van het Kenniscentrum EVC, mogelijk omdat EVC vooral is gerelateerd aan het mbo – of omdat belangen door elkaar kunnen gaan lopen. Een steunpunt, een help-desk, een vrijdenkende en los van bekostiging of private financiering opererende club... zonder meer nodig en handig. Maar als we dan toch bezig zijn: zoiets is ook interessant als het gaat om het borgen van kwaliteitszorgsystemen, voor het updaten van wet- en regelgeving, het aanvragen van nieuwe Ad's, het vormgeven van doorstroomtrajecten naar het hbo om de uitval te beperken, het nemen van maatregelen om rendementen te verhogen... maar als dit steunpunt er komt, moet het hoger onderwijs het al zonder meer omarmen.

5 Laat instellingen afspraken maken over transfer of credits,...

...waarmee studenten mogelijkheden krijgen om studiepunten in te brengen voor onderdelen van opleidingen die elders zijn gevolgd.

Over dit aspect zijn pagina's vol te schrijven. Maar dan is de eerste vraag die een scherp antwoord verdient: Wat is een studiepunt? Kijk maar naar het verschil tussen de studielast voor voltijd en deeltijd, en naar de interessante onderbouwing van de mogelijkheid voor vwo'ers om een hbo-bachelor in 3 jaar te doen (en dan 180 studiepunten behalen, en geen 240 nl. 60 via vrijstellingen en 180 echt gevolgd) omdat ze in staat worden geacht niet 28 uren behoeven te gebruiken per punt maar rond de 20... Wat dat betreft lijken het net deeltijdse studenten die naast het werken 240 punten in 4 jaren weten te scoren...

6 Versterk het online aanbod van onderwijs,... (deel van het betreffende stuk)

... bijvoorbeeld in een blended learning concept. Tijd- en plaatsafhankelijk leren is voor de doelgroep volwassenen bij uitstek van belang, zodat zij zelf hun studieactiviteiten flexibel kunnen plannen, in combinatie met werk en privéactiviteiten.

Creëer gunstige voorwaarden voor werkgevers en instellingen om gezamenlijk te investeren in de ontwikkeling van online leermiddelen en bevorder investering van middelen van O&O-fondsen in digitale platforms.

Een advies dat zonder meer dient te worden meegenomen in alle verdere ontwikkelingen. Wel even helder zien te krijgen wat blended learning binnen alle regels van het formele onderwijs is, kan en mag zijn.

7 Versterk het gebruik van de werkplek... (deel van het betreffende stuk)

... van studenten voor leeractiviteiten in het kader van de opleiding. De overgrote meerderheid van volwassen deelnemers aan deeltijdopleidingen hebben een baan en de meesten van hen hebben een werkplek die relevant is voor de opleiding. Zorg dat de potentie van leren op de werkplek meer wordt benut en verbeter de borging van de kwaliteit van werkpleklernen. Verbreed samenwerking tussen instellingen en werkgevers rond onderzoek en innovatie met scholing en opleiding van werknemers, inclusief werkend leren.

Interessant, zonder meer. Hoewel, misschien is het zo dat diverse aanbieders van deeltijdse opleidingen zich zodanig opstellen (en dat ook uitstralen en het overduidelijk communiceren) dat ze alleen maar mensen toelaten die een baan hebben en dan ook nog met een werkplek die relevant is. Moeten er eigenlijk niet veel mensen zijn die juist deeltijdse opleidingen willen gebruiken voor het gaan van werk naar werk c.q. om zich te oriënteren op een baan in een ander deel van de arbeidsmarkt (de tweedekanser daarbij inbegrepen)?

Natuurlijk, het krijgen van vier jaar vergoeding voor een deeltijdse opleiding levert voor sommige hogescholen te weinig op (ook al is het een volledige jaarvergoeding voor een compacter pro-

gramma). Toen er nog werd gewerkt met onderwijsvraagfactoren (tot een paar jaar geleden, weet u nog), werd uitloop bestraft, maar nu is het rendementsbeheer in de handen van de scholen zelf. Om er toch niet op te verliezen wordt er nu veelal 'geselecteerd' door de wet naar zichzelf toe te interpreteren en een relevante baan te eisen. Een werkring voor bepaalde onderwijsseenheden, dat mag wel worden gevraagd voor tijdens de studie, maar niet vooraf. Iets om toch eens nader te bekijken?

Dan over naar de inhoud. Prima aanbevelingen, maar de zaken die genoemd worden, passen uitstekend in een duale opleiding. Door ze nu te koppelen aan deeltijd, schuift deze vorm die kant op en verwijder je je als (bekostigde) hogeschool nog meer van de doelgroep die (van oudsher...) deeltijd zag om in de avonduren een andere kant op te gaan...

Er zijn twee zaken die op basis van deze aanbevelingen nader onderzoek verdienen:

1. Ga op zoek naar mogelijkheden om te komen een vorm die je 'gedualiseerde deeltijd' (of duaal voor werkenden) kunt noemen. Laat deeltijd in de bedoelde vorm in stand en differentieer in de mogelijke aanbiedingsvormen.
2. Gebruik het concept 'work-based learning' zoals het ook in andere landen gebruikelijk is nl. door uit te gaan van de werkplek voor een bepaalde groep functionarissen (een beroepsgroep) koppel daaraan een programma dat samen met de opgedane werkervaring en gevolgde cursussen e.d. leidt tot een kwalificatie die via het NCP van het NLQF op niveau 5, 6 dan wel 7 is te plaatsen. Dat lijkt ook een beetje op het 'duale systeem' in Duitsland, maar daar zijn de basisprincipes gewoon zoveel anders dan hier dat het geen zin heeft om dat systeem over te nemen. Het is echter wel de vraag of je deze opleidingen moet gaan financieren of in aanmerking wilt laten komen voor vouchers, maar dat kan verder worden meegenomen in de pilots.

De tweede optie is overigens een voorbeeld van het maken van kwalificaties die via een 'andere' weg op een niveau worden gezet. Dat kan bijvoorbeeld bij de Ad leiden tot een ander type opleiding – zoals het Hoger Bedrijfsdiploma (HBd). Het is ook een voorbeeld van een aanpak waarbij je niet uitgebreid gaat sleutelen aan een Ad of Bachelor om ze in de richting van een 'bedrijfsopleiding' te duwen (dus niet flexibiliseren met formele diploma's), maar juist flexibel probeert te zijn met gebruikmaking van kwalificaties op een bepaald niveau (gekoppeld aan doelgroep en type aanbieder).

8 Neem belemmeringen in wet en regelgeving weg

- a. Verruim de mogelijkheden voor werkend leren buiten de vestigingsplaats van de deeltijdopleiding, door een uitzonderingsregel op te nemen in de beleidsregel doelmatigheid die vergelijkbaar is met de uitzondering die geldt bij duale opleidingen.

Er zijn heel veel onderwijsmensen die niet weten wat die uitzondering inhoudt dan wel goed kunnen uitleggen hoe die uitzonderingsregel exact mag worden toegepast. Dat heeft te maken met het feit dat de verruiming van de mogelijkheden voor het geven van onderwijs 'elders' gekoppeld is aan het collectief dan wel individueel gebruik maken van een duale opleiding. Er zal hier verder niet op worden ingegaan, maar de aanbeveling is om – voordat de aanbeveling concreet wordt gemaakt – helder op papier te zetten hoe in de praktijk die verruiming wordt toegepast en toegegaan.

- b. Zorg voor een gezamenlijke notitie van OCW, NVAO en Inspectie, waarin helderheid wordt gegeven over de ruimte die bestaande kaders bieden voor versterking van de flexibiliteit en vraaggerichtheid van het onderwijs.

Wie neemt de leiding?

9 Versterk de samenwerking publiek-privaat...

...bij de ontwikkeling en uitvoering van deeltijdonderwijs, breidt het ontwikkelforum voor publiek-private vraagstukken uit voor vragen rond het scholen en opleiden van volwassenen en neem belemmeringen in de kaders voor publiek-private samenwerking weg.

Het level-playing field... of het battle-field? Hierbij zal een sterke onafhankelijke aanzet nodig zijn, met prikkels voor de betrokkenen, positief graag, maar als het niet anders kan... ook via het maken van hernieuwde prestatieafspraken (zie bij 10).

10 Zorg voor verankering in beleid,...

... onder meer door profilering op deeltijd hoger onderwijs voor volwassenen te verankeren in het beleid ten aanzien van profilering en prestatieafspraken, door de resultaten van experimenten en pilots te vertalen in passende en stimulerende kaders in wet- en regelgeving en door continuïteit van professional education op te nemen in de set van indicatoren voor valorisatie.”

Hier kan geen bezwaar tegen zijn, als een gedragen totaal-visie. Maar als zaken concreet worden, zullen bepaalde arrangementen niet vanzelf tot stand komen. Ook met autonome bekostigde instellingen zal er door de overheid in het beleid en daarvan af te leiden kaders een aantal piketpalen dienen te worden geslagen.

ASSOCIATE DEGREE

Vervolgens komt de Ad aan de orde.

“Een belangrijke ontwikkeling in het hbo is de introductie van Associate-degreeprogramma's. Een Associate-degreeprogramma is een tweejarig programma binnen de hbo-bacheloropleiding dat leidt tot een nieuwe wettelijke graad: de Associate degree (Ad).

Tweejarige Ad-programma's binnen hbo-bacheloropleidingen passen goed in het streven naar flexibilisering van het hoger onderwijs en versterking van de deelname van volwassenen. De drempel om een vierjarige opleiding te starten is voor velen te hoog; een tweejarige studie is beter te overzien en wordt daarom aantrekkelijker gevonden. Deelnemers kunnen later (alsnog) besluiten deel te nemen aan een tweejarig programma dat leidt tot een hbo-bachelordiploma.

Helder. Duidelijk. Nu zorgen dat iedereen in Nederland dit weet en begrijpt.

In de periode 2006-2010 is een groot aantal pilots met Ad-programma's gestart. Ongeveer de helft van de Ad'ers volgt het Ad-programma in deeltijd of in duale vorm. Het grote percentage deeltijders komt doordat het gros van de Ad'ers tot de beoogde doelgroep behoort: ongeveer de helft komt vanuit een werksituatie en circa een kwart komt rechtstreeks van het mbo. Het afronden van een Ad-programma heeft een positief effect op het functioneren op de arbeidsmarkt.

Duidelijke constatering, mede op basis van de monitor die tot 2010 heeft gedraaid – en waarbij nu dit en volgend jaar opnieuw wordt bekeken of de Ad dit soort effecten teweeg brengt.

De Associate degree heeft een belangrijke toegevoegde waarde voor het Nederlandse hoger onderwijs. De Ad vult volgens de commissie-Veerman “een belangrijke lacune in het Nederlands hoger onderwijsbestel op”, heeft aantrekkingskracht op nieuwe doelgroepen en sluit aan op een behoefte bij studenten, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties. In de Strategische Agenda is een plan van aanpak aangekondigd voor de uitbreiding van het (bekostigde en private) Ad-aanbod, zodat de deelname kan uitgroeien tot 15% van het hbo-bachelor onderwijs. De Associate degree is inmiddels in wetgeving verankerd.’

Om nog maar eens te benadrukken dat de Ad er niet zomaar is gekomen... Overigens zal in 2015 deze kwalificatie (de Short Cycle Higher Education in Europa) formeel in het hoger onderwijs worden opgenomen, als aanvulling op hetgeen al in het Bologna proces is gebeurd met de Bachelor, Master en Doctorate. Er komt dan ook wel een ‘common name’. De verwachting is, mede gezien het feit dat het een wereldgraad is, dat dit Associate zal worden. Dan hoeven we alleen maar hier in ons land ‘degree’ weg te laten...

VRAAGFINANCIERING

Een belangrijk deel van het advies gaat over het gebruik van vraagfinanciering. Hier een aantal stukken die daarop betrekking hebben en ook direct dan wel indirect op de Ad.

2. Experimenten met deeltijdopleidingen Associate degree en hbo-bachelor

Gegeven de toezegging aan de Tweede Kamer om de huidige bekostiging in ieder geval niet eerder dan met ingang van 2017/2018 aan te passen, kan een experiment met vraagfinanciering bij bekostigde opleidingen alleen op vrijwillige basis plaatsvinden. Daarom moet het experiment voor bekostigde instellingen voldoende interessant zijn om af te zien van reguliere (aanbod)bekostiging.

Er dient dus een voordelige uitrol van voorzieningen (mogelijkheden) te gaan plaatsvinden, voor de bekostigde hogescholen. Of die voorstellen overtuigend genoeg zijn of zullen gaan worden... is een zeer grote vraag. Er zijn wel recente handreikingen bekend, die nu worden gedaan door hogescholen maar of die zullen leiden tot concrete omzettingen van bekostigde naar vraaggestuurd...

Dat kan worden gerealiseerd met de volgende opzet.

- Studenten die in aanmerking komen voor bekostiging kunnen vouchers met een waarde van €2.000,- tot €3.000,- per 60 studiepunten inwisselen bij zowel private als publieke opleidingen Associate degree en hbo-bachelor die meedoen aan dit experiment. Hierbij kan het minimumbedrag wettelijk collegegeld voor deeltijdopleidingen als ondergrens worden gehanteerd voor de eigen bijdrage van studenten.

De student neemt, net als nu, een zak geld mee bij inschrijving – met het verschil dat die ook kan worden neergelegd bij private opleidingen.

Daarnaast blijft de student (of zijn werkgever) het wettelijke collegegeld betalen – en we nemen aan dat de private hogescholen ook hun oorspronkelijke studiegeld blijven vragen. Maar nu is het maximum voor deeltijd het wettelijk voltijdse collegegeld, en er mogen geen aanvullende bijdragen worden gevraagd (al is dat hier en daar wel het geval, zeker als het om collectieve deeltijdse groepen gaat) – dus blijft dat ook zo?

De student heeft in principe geen belang bij de hoogte van het voucherbedrag per 60 studiepunten: het is zijn of haar geld niet, het staat niet eerst op de eigen rekening en het hoeft ook niet zelf te worden doorgegeven... Maar als het geheel niet kostendekkend is, wat dan?

Het is aan de student of de werkgever (die mogelijk al contacten heeft met bepaalde instellingen en daar ook andere scholing afneemt) om in deze nieuwe situatie een afweging te kunnen maken tussen de instellingen die er zijn: hoe krijg ik waar voor mijn geld (en dat van de overheid)? Pas als die afweging transparant te maken is, zal de situatie significant veranderen. Of niet, als bekostigde hogescholen gewoon diezelfde studenten weet aan te trekken... Want er komt in principe niet meer geld dan er eerst aan het budget is onttrokken, dus er gaan geen extra mensen studeren om reden van het hebben van vouchers... op = op, met een lump-sum. Of toch meer als er meer vouchers worden aangevraagd?

Een idee is wellicht, voor nieuwe Ad's: Ga voor die Ad's die door bekostigde hogescholen worden aangevraagd, vaststellen of ze zich lenen voor deze vorm van pilots. Zorg voor een voldoende Ad-aanbod voor die opleiding, en kom dan met vouchers die worden bekostigd uit een eigen pot – wetende dat je anders in de komende jaren die Ad's toch moet gaan bekostigen. Het is een gok, in begrotingsopzicht, maar ja, men zal toch wat moeten... Kortom, een level playing field voor nieuwe Ad's? Een gedachte om eens verder uit te werken...?

- Daarnaast moet er een prikkel in de vorm van een diplomabonus zijn, bij succesvolle afronding van de opleiding.

Klinkt wervend, maar wat staat er nu eigenlijk? Er is nu ook een bonus, voor de Bachelor en er komt er ook een voor de Ad. Het is nu een premie voor de hogeschool, niet voor de student – en

die zich niet geprikkeld weten door een geldbedrag dat mede door zijn of haar inspanningen naar de school gaat... Of gaat het hier toch om een bonus voor de student, dus de werkende? Is het een extra voucher voor bijv. de Bachelor na de Ad of de Master na de Bachelor? En waaruit wordt deze bonus betaald?

- Bekostigde opleidingen die deelnemen aan dit experiment krijgen de mogelijkheid gefaseerde, modulaire deelname aan geaccrediteerde deeltijdopleidingen mogelijk te maken.

Dus dit betekent dat in ruil voor het niet meer worden bekostigd, de studenten verspreid over de tijd aan afgeronde stukken (modules) mogen studeren voor het complete diploma.

- De bepalingen ten aanzien van vestigingsplaats vervallen voor deelnemende bekostigde opleidingen, zodat zij de opleiding ook op locatie kunnen uitvoeren.

En dat kan vervolgens overal in het land. Wat is dan overigens een locatie... is dit een terrein waar het bedrijf is gevestigd – of een kantoor? Wordt die locatie ook als zodanig geregistreerd als een soort les- of vestigingsplaats, of is het een tijdelijk iets, alleen op papier? Het lijkt dat hieraan nog wel wat haken en ogen zijn te bevestigen...

Wat betreft gefaseerde, modulaire deelname kan worden gedacht aan vouchers met een waarde van €750,- tot €1.250 per deeltraject, dat een minimale omvang heeft van 30 ec. Als de student het deeltraject succesvol afsluit zou hij of zij een bonus kunnen krijgen van €250,-. Het is van belang dat gekozen wordt voor sectoren waar sprake is van voldoende publiek en privaat aanbod van deeltijdopleidingen, om het experiment breed genoeg te laten zijn.

Even rekenen. Per 60 punten is het van 2000 tot 3000 euro (zal wel met het type opleiding te maken hebben, de goedkope en dure). Voor een deel ervan, de helft, 750 tot 1250, dus per 60 wordt het dan weer 1500 tot 2500. Met twee maal een bonus van 250 is dit alles weer rechtgetrokken. Zoals al eerder aangegeven: Vraag is wel wie die bonus krijgt... De hogeschool krijgt voor 2x30 minder dan 1x60... dus zal die bonus kennelijk moeten worden overgemaakt naar de opleiding.

Nog even verder rekenen: iemand doet een stuk van 30, geeft 750 aan de opleiding. Dat is dus te weinig. Er moet derhalve worden gezorgd voor 'slagen', zodat de school het ontbrekende geld krijgt. Lukt dat niet, is er bij dat geval bij de student geen mens overboord...

Maar kennelijk wordt hier de bonus ook gezien als een voucher, als dank voor het slagen aan de opleiding te geven? Of gooit de opleiding eerst het lesgeld met 250 euro omhoog en verreken dit bedrag later?

Als een werkende de 60-punten-voucher kiest, is er meteen een bedrag van 2000 tot 3000 euro beschikbaar. Een dergelijke inschrijving zal de voorkeur hebben van de opleiding, zonder gedoe met bonussen en zo. De student kiest waarschijnlijk voor 2x30... want het is net als met de Ad: als je het in twee stappen kunt doen zonder risico te lopen en halverwege kunt stoppen of iets anders mag gaan doen (ja toch, de 30-stukken mogen ook van verschillende opleidingen zijn?), waarom niet?

Er moet voor een experiment sprake zijn van voldoende aanbod in de private en bekostigde sector. Nu zeggen de bekostigde hogescholen dat de private collega's alleen maar de krenten uit de hbo-pap pikken, dus in de technische hoek zullen we waarschijnlijk geen vouchers zien verschijnen. Maar... het zou juist interessant zijn om een stimulans te geven aan dit type opleidingen, gezien de behoefte aan hoger opgeleiden in deze sector. Hoe dan wel? O&O-fondsen?

Bekostigde deeltijdopleidingen die deelnemen aan de experimenten zien op vrijwillige basis af van reguliere (aanbod)bekostiging voor alle instromende studenten bij die deeltijdopleidingen. Reeds ingeschreven studenten kunnen de opleiding onder de bestaande bekostigingsvoorwaarden vervolgen en de instelling blijft voor hen reguliere (aanbod)bekostiging ontvangen. De midde-

len die vrijvallen doordat deelnemende opleidingen afzien van reguliere (aanbod)bekostiging voor nieuwe studenten worden benut voor het budget waar de vouchers uit worden gefinancierd.

Logisch, een overgangsregeling. Maar voordat er echt met experimenten kan worden gestart, is het 2015, en in 2017 kan al een nieuw systeem worden ingevoerd, en daarvoor moet ook tijd worden genomen. Is er tijd voor monitoring, evaluatie en goed uitzoeken wat wel en wat niet werkt?

Maar als er nieuwe Ad's komen, zouden die meteen vanaf het begin kunnen worden meegenomen. Wel even een procesmanagement erop zetten, om dat gelijke speelveld vanaf het begin niet meteen te laten omploegen...

Specifieke doelgroepen, zoals werkzoekenden, zouden ook de mogelijkheid moeten krijgen vouchers te verkrijgen en verzilveren voor modulaire deelname aan Associate degreeprogramma's. Werkzoekenden zouden daarbij de mogelijkheid moeten krijgen de vouchers te verzilveren bij het volledige aanbod Ad-programma's. Dit biedt voor werkzoekenden mogelijkheden hun arbeidsmarktpositie te versterken. Daarnaast draagt dit deel van het experiment bij aan versterking van de bekendheid en positionering van de Ad.

Dus voor specifieke doelgroepen (mensen die werkloos zijn, of heeft men het tevens over degenen die van werk naar werk gaan, of zelf willen switchen?) zullen er vouchers komen, ook als er geen gelijk speelveld is, met voldoende aanbod in de private en bekostigde hoek. Maar... houdt dit in dat een vrije inschrijving voor werkzoekenden d.w.z. gewoon aanmelden voor een bekostigde Ad, niet meer kan? Dus de rechtstreekse bekostiging verdwijnt daarmee? Deze doelgroep heeft daarnaast de vrijheid uit het gehele aanbod te kiezen. Kan dit wel, een dergelijke 'discriminatie'?

De kernvraag van het experiment is wat het effect is van flexibilisering in combinatie met vervanging van aanbodbekostiging door vraagfinanciering op de aantallen deelnemers en gediplomeerden.

Het is daarom van groot belang dat er ook voldoende bekostigde deeltijdopleidingen deelnemen aan dit experiment en dat zij daartoe worden gestimuleerd.

Helder. Twee zaken die worden gemeten: deelnemers en gediplomeerden. Dat zal voor de private sector inhouden dat er door de hogescholen inzage dient te worden gegeven in de aantallen (maar goed, die houdt de overheid bij) en de aantallen geslaagden. Die laatste zullen daarbij formeel moeten worden geregistreerd.

Kan een private hogeschool aangeven niet te willen meedoen aan het experiment met vouchers, als men in ruil daarvoor de boeken dient te openen? Kunnen ze ook werkenden simpelweg weigeren met een voucher in de aanbieding?

Met experimenten die langs bovenstaande lijnen worden opgezet kunnen op relatief korte termijn uitspraken worden gedaan over de effecten op deelname en diplomering bij de Associate degree en Masteropleidingen, die immers een korte duur hebben. Effectmetingen voor de bachelor-opleiding vragen meer tijd. De experimenten kunnen inzicht bieden in het effect op deelname en diplomering: gaat het inderdaad om een substantiële toename?

Ook kunnen lessen worden getrokken over de wijze waarop diplomering gestimuleerd kan worden, over de omvang van de weglekeffecten die ontstaan bij het toekennen van vouchers (studenten die een voucher ontvangen terwijl zij of hun werkgever ook bereid en in staat zijn de opleiding volledig zelf te betalen) en over de (administratieve) uitvoeringslasten. Tot slot kunnen de effecten op prijsvorming worden onderzocht.

Helder. Maar er zal daarvoor een behoorlijke organisatie moeten worden opgetuigd, met een stevige nul-meting en een goed inzicht in wat nu eigenlijk door wat wordt veroorzaakt. Dat zal ook best een stevig budget vragen...

Op basis van de uitkomsten kunnen vervolgstappen worden gezet, bijvoorbeeld door in een groep opleidingen de bekostiging geleidelijk om te vormen naar financiering via vouchers.

Er staat 'in' en niet 'voor'... Keuzes maken dus?

Bij voldoende overtuigend bewijs voor positieve uitkomsten bij de experimenten met Ad-programma's en masters kan worden bezien of het wenselijk is eventueel al vervolgstappen te zetten op het gebied van die Ad-programma's en masters, als de bachelor-experimenten nog lopen.

Dus vouchers voor Ad's en bekostiging voor (het resterende deel van) de Bachelor. Of zoiets?

Het is denkbaar dat zowel binnen als tussen de private en publieke instellingen voor hoger onderwijs in de komende tijd nieuwe, kansrijke ideeën ontstaan om meer volwassenen aan diploma-gerichte opleidingen te binden. Het ministerie van OCW moet dit stimuleren en voor dergelijke initiatieven proeftuinen creëren waar geëxperimenteerd kan worden met wet- en regelgeving. Dit moet wel altijd in goed overleg en in afstemming met het veld gebeuren.

Het is goed om optimistisch met dit soort zaken aan de slag te gaan. Het is wel altijd weer de vraag of goed overleg en afstemming met het veld (onderwijsveld?) leidt tot situaties waarmee het optimisme niet in een aantal rake klappen van tafel wordt geveegd... Ook proeftuinen met experimenten kunnen leiden tot iets waarbij 'duizend bloemen kunnen bloeien', maar uiteindelijk lijkt geld de beste mest te zijn...

Bij het ontwerp van de experimenten is het van belang dat ook goed gekeken wordt naar de bijna afgeronde experimenten met een 'open bestel'. In die experimenten zijn niet bekostigde opleidingen tijdelijk bekostigd, waardoor ook een gelijk speelveld is gecreëerd. In deze experimenten wordt onderzocht wat de effecten van gelijke bekostigingsvoorwaarden zijn op kwaliteit, doelmatigheid en toegankelijkheid.

Het zou handig zijn (geweest) als de cruciale factoren van deze experimenten reeds waren meegenomen in het advies – of zo snel mogelijk openbaar worden gemaakt.

Om de experimenten uit te voeren is extra budget nodig. Er zal in ieder geval voor de experimenten met deeltijd masteropleidingen extra geld nodig zijn, omdat het gaat om opleidingen die nu niet worden bekostigd. Voor experimenten met deeltijdopleidingen Associate degree en hbo-bachelor kunnen als budget voor vouchers de bekostigingsmiddelen worden benut die vrijkomen doordat deelnemende bekostigde opleidingen afzien van reguliere bekostiging. Waarschijnlijk is daarnaast extra budget nodig, mede vanwege de verwachte toename van de vraag.

Een verdwaalde constatering ('waarschijnlijk') aan het eind van allerlei aanbevelingen. Het lijkt niet anders dan dat er gewoon extra geld moet komen als het aantal studenten stijgt. Bij een studiegroep van 15 studenten kan de groei nog best 10 zijn, zonder veel extra kosten voor de school in klassikale settingen, maar op macro-niveau zit er niets anders op dan de overheidsbeurs te trekken. Of door te zeggen dat het budget gelijk blijft, maar dat zonder deze groei er had moeten worden bezuinigd...

VERSTERKEN VAN AANBOD EN DEELNAME PROGRAMMA'S ASSOCIATE DEGREE

In paragraaf 4.3. wordt apart aandacht besteed aan het stimuleren van de Ad, aanbod en deelname.

"De Ad is in het Nederlandse stelsel voor hoger onderwijs nog relatief nieuw en onbekend en er lijkt nog veel ruimte te zijn voor groei in aanbod en deelname. Steeds meer werkende mbo-afgestudeerden zullen een kwalificatie in het hoger onderwijs moeten halen, en daarnaast zal de (directe) doorstroom mbo-hbo versterkt moeten worden. De Ad verlaagt de drempel en bevordert de toegankelijkheid van het hoger onderwijs. Een potentiële deelnemer begint vaak liever niet

aan een vierjarig traject, maar vindt een tweejarig traject wel te overwegen. Het merendeel van de Ad-studenten geeft aan het aantrekkelijke van de Ad te vinden dat zij na twee jaar een diploma kunnen halen en daarna altijd nog kunnen besluiten de bachelor opleiding te vervolgen.

Wat is er nog aan toe te voegen...

Maatregelen

1. Vergroot de bekendheid van de Ad als kwalificatieniveau in het hoger onderwijs, door gerichte samenwerking tussen instellingen, werkgeversorganisaties en overheid bij de promotie van de Ad, onder meer via de landelijke Ad-werkgroep.

Een heldere oproep. Maar nu de uitvoering. We hebben het Landelijk Platform Ad en het Landelijk Netwerk Ad, met daaraan gekoppeld allerlei thema- en werkgroepen – en die staan klaar...

2. Zorg voor brede verankering van de Ad in het beleid van hogescholen. Waarborg door goede afstemming tussen hogescholen, werkgeversorganisaties en het ministerie van OCW dat aanbod van Associate-degreeprogramma's tot stand komt zodra sprake is van aantoonbare arbeidsmarktbehoefte.

Er is een proces in gang gezet op dit punt. Het cruciale aspect daarvan is dat het vooral gaat om het voldoende aantonen van die behoefte, volgens de CDHO- en NVAO-kaders.

3. Faciliteer versterking van de samenwerking tussen hogescholen en mbo-instellingen rond het aanbieden en verzorgen van Ad's, door meer ruimte te bieden voor positionering van de Ad bij het mbo. Het mbo heeft veelal een sterkere traditie van samenwerking met werkgevers in het kader van het opleiden van werknemers en het gebruik van werkplekleren (BBL). Ook het benaderen van mbo-alumni voor deelname aan Ad-programma's moet deel uitmaken van het versterken van de samenwerking hbo-mbo.

Zaken die in het komende studiejaar zeker binnen het LN-Ad aandacht gaan krijgen. Wel lijkt het erop dat die samenwerking mbo-hbo rond de Ad een specifieke invulling verdient. Maar dat lijkt een kwestie van tijd...

4. Verruim de mogelijkheden voor het verzorgen van Ad-programma's buiten de vestigingsplaats van de opleiding (op locatie mbo, voor werkend leren en training en instructie in brede zin).

Dit zit al in de pen. Het is wel interessant dat hier als locatie de mbo-instelling wordt genoemd – dus niet zozeer de bedrijfskantines en andere gebouwen die geen eigendom zijn van een onderwijsinstelling.

5. Versterk de samenwerking tussen hogescholen, brancheorganisaties en O&O-fondsen, met het oog op financiering van deelname van werknemers aan de Ad, op verankering van de Ad in functiebouwwerken en voor het maken van afspraken over erkenning van branchekwalificaties.

Financiering van deelname? Dus naast de vouchers? Ok, maar dan wel eerst goed kijken hoe de constructies in geldelijke zin worden... met controle op wie voor wat betaalt.

WEGNEMEN VAN BELEMMERINGEN IN WET- EN REGELGEVING

Het ministerie van OCW heeft een inventarisatie uitgevoerd van door instellingen ervaren belemmeringen in wet- en regelgeving, die het versterken van de flexibiliteit en vraaggerichtheid van het hoger onderwijs voor de volwassen beroepsbevolking in de weg staan. De belangrijkste ervaren belemmeringen zijn weergegeven in bijlage 3.

De commissie onderschrijft de noodzaak van een vervolg op de geïnventariseerde belemmeringen, die voor een deel bestaan uit onduidelijkheden in (de interpretatie van) bestaande kaders of de vertaling daarvan in instellingsbeleid.

Een aantal belemmeringen komt ook in andere paragrafen aan de orde. Zo sluit de geuite wens te werken met leerwegaafhankelijke leeruitkomsten en het koppelen van credits aan leeruitkomsten in plaats van (of naast) het werken met vaststaande, aanbodgestuurde onderwijsprogramma's (zoals de WHW lijkt voor te schrijven) aan bij paragraaf 4.4.

Hier is verder niet zoveel aan toe te voegen – een kwestie van afwachten hoe OCW dit gaat vertalen in mogelijkheden om te gaan experimenteren.

Interessant trouwens het toch weer koppelen van credits aan leeruitkomsten... Punten worden nu eenmaal gezien als een maat voor studielast. Maar goed, je hebt simpelweg 'bouwstenen' voor een opleiding nodig en Europees gezien moet je ook niet uit de maat willen gaan lopen.

MAATREGELEN

1. Zorg voor een notitie waarin helderheid wordt gegeven over de ruimte die de bestaande kaders bieden voor versterking van de flexibiliteit en vraaggerichtheid. Het is van belang dat deze notitie door het ministerie van OCW, de NVAO en Inspectie gezamenlijk wordt ontwikkeld. Op die manier wordt de bestaande onzekerheid bij instellingen over de interpretatie van kaders weggenomen en wordt duidelijk dat de relevante instanties de uitleg gezamenlijk dragen.
2. Verruim de mogelijkheden voor werkend leren in deeltijdopleidingen buiten de vestigingsplaats van de opleiding, door een uitzonderingsregel op te nemen in de beleidsregel doelmatigheid die vergelijkbaar is met de uitzondering die geldt voor het beroepsuitoefeningdeel van duale opleidingen. Deze maatregel draagt bij aan het versterken van het gebruik van werkend leren. Door ook bij werkend leren in het kader van deeltijdopleidingen de voorwaarde te hanteren dat gewerkt moet worden met tripartite onderwijs-arbeidsovereenkomsten, die moeten voldoen aan specifieke eisen, wordt tevens de kwaliteit van werkend leren bevordert.
3. Maak pilots met accreditatie van onvolledige opleidingen mogelijk. Het gaat hierbij om pilots met niet-bekostigde opleidingen leidend tot een graad. Pilots met accreditatie van onvolledige, diplomagerichte opleidingen kunnen worden gekoppeld aan pilots met leeruitkomsten. Het werken met leeruitkomsten biedt immers mogelijkheden voor het borgen van de kwaliteit van toelating en gerealiseerd eindniveau.

Een mooie samenvatting.

VEEL REACTIES

Uiteraard heeft de publicatie meteen veel losgemaakt – en dat zal in de komende maanden het geval blijven, aangezien het advies wel erg veel punten aandraagt waarbij de belangen van de betrokkenen worden geraakt.

We geven hier een aantal reacties, zodat meteen duidelijk is wat de belangrijkste stakeholders ervan vinden...

PERSBERICHT OCW

Uitbreiding van het collegegeldkrediet, vraagfinanciering en flexibeler inrichting van het onderwijs zijn noodzakelijk om het hoger deeltijdonderwijs beter te laten aansluiten bij de wensen van studenten. Dat concludeert de commissie Rinnooy Kan in haar advies 'Flexibel hoger onderwijs voor volwassenen.'

Deeltijdonderwijs

De commissie, die onder andere bestaat uit vertegenwoordigers van bekostigde en niet-bekostigde instellingen in het hoger onderwijs, bepleit een cultuurverandering in de maatschappij, in het beleid en bij de onderwijsinstellingen.

Het hoger deeltijdonderwijs zit in een dramatische vrije val, terwijl het belang van Leven Lang Leren breed (onlangs nog door de WRR) wordt onderkend: in 2001 meldden zich nog 19.000 studenten aan, in 2011 waren het er iets meer dan 9.800. De daling is vooral te zien in het bekostigd deeltijdonderwijs. Hogescholen en universiteiten richten zich voornamelijk op voltijdopleidingen en jongeren.

Leven lang leren

In een eerste reactie benadrukt minister Bussemaker (OCW) de urgentie van het advies. „Om klaar te zijn voor de toekomst moeten we ons blijven ontwikkelen. We moeten Leven Lang Leren makkelijker maken, ook voor volwassenen met een baan. Overheid en onderwijsinstellingen moeten ervoor zorgen dat dat volwassenen werk, privéleven én hun studie beter kunnen combineren.”

Bussemaker gaat met de aanbevelingen aan de slag. „Er moet meer worden gekeken naar wát mensen leren en niet waar, hoe, wanneer en in hoeveel tijd. Online onderwijs en leren op de werkplek kunnen hier een belangrijke rol in spelen.”

Experimenten

Minister Bussemaker staat positief tegenover het advies van de commissie om collegegeldkrediet voor deeltijdstudenten in te voeren. Zij zal de financiële haalbaarheid hiervan gaan onderzoeken. Ook staat ze open voor het advies van de commissie om experimenten met vraagfinanciering door middel van vouchers uit te gaan voeren. Ze gaat er vanuit dat instellingen nu de handschoen oppakken en werk gaan maken van de experimenten en pilots. Ze denkt daarbij in ieder geval aan maatregelen om de tweejarige hbo-opleidingen (Associate Degree) steviger op de kaart te zetten en aan flexibilisering van lerarenopleidingen.

Voor de zomer komt de minister met een beleidsreactie.

STANDPUNT VERENIGING HOGESCHOLEN

Hbo wil meer werk maken van deeltijdonderwijs
12 maart 2014

Systeem van vouchers verkeerde keuze

„Het hoger beroepsonderwijs (hbo) wil stevig inzetten op experimenten met flexibel deeltijdonderwijs. Maar die experimenten moeten wel binnen het huidige bekostigingssysteem kunnen plaatsvinden. Het koppelen van experimenten aan een systeem van vouchers waarmee studenten deeltijdonderwijs kunnen ‘kopen’ is een slechte zaak. Want daardoor komt het overeind houden van een breed deeltijdaanbod in gevaar.” Dat zegt Thom de Graaf, voorzitter van de Vereniging Hogescholen in een eerste reactie op het vandaag verschenen eindrapport van de commissie Rinnooy Kan over de toekomst van het deeltijdonderwijs.

De Graaf is wel te spreken over het feit dat de commissie voorstelt om een aantal belangrijke wettelijke belemmeringen voor flexibel deeltijdonderwijs op te heffen. „Daardoor kan het deeltijdonderwijs veel beter worden afgestemd op de specifieke behoefte van de deeltijdstudent. Wat ons betreft leidt dat uiteindelijk tot structureel meer deeltijdstudenten die hun opleiding afronden met een diploma.”

De commissie onder leiding van hoogleraar Rinnooy Kan adviseert de minister over maatregelen die de deelname aan het hoger deeltijdonderwijs, gericht op het behalen van een diploma, vergroten. Dit tegen de achtergrond dat het aantal deeltijdstudenten al jaren daalt, terwijl het overheidsbeleid is gericht op een Leven Lang Leren. Het advies, zo schrijft de commissie, heeft geen betrekking op kortdurende cursussen en trainingen die niet leiden tot door de overheid erkende diploma's. In haar rapport adviseert de commissie het deeltijdonderwijs 'vraaggericht' aan te bieden. Daardoor kan er beter worden ingespeeld op wat de markt (student, bedrijfsleven) wil: flexibeler onderwijs op inhoud (o.a. aansluiten op al verworven competenties deelnemers), vorm en organisatie.

Opheffen obstakels

Rinnooy Kan adviseert om twee belangrijke obstakels voor vraaggericht deeltijdonderwijs weg te nemen. Een deeltijdopleiding moet, anders dan nu, ook in gedeelten (modulair) aangeboden kunnen worden. Die gedeelten moeten wel in tijd en inhoud 'te stapelen' zijn tot een volwaardige opleiding waar een diploma tegenover staat. En een deeltijdopleiding moet ook gegeven kunnen worden op meerdere plekken in een regio, dus ook buiten de vestigingsplaats van een hogeschool. "Door het deeltijdonderwijs flexibeler aan te bieden," aldus De Graaf, "kunnen wij meer aansluiten op de specifieke wensen van werkenden die in deeltijd een hbo-opleiding wil volgen. Daardoor wordt het voor werkenden aantrekkelijker om naast een baan een (vervolg) deeltijdopleiding te volgen. Dat is in het belang van de samenleving, meer specifiek de arbeidsmarkt, die vraagt om arbeidskrachten die up-to-date geschoold zijn en blijven".

De commissie wil de experimenten koppelen aan zogenoemde vraagfinanciering, een systeem van vouchers waarmee potentiële studenten deeltijdonderwijs kunnen 'kopen' bij hogescholen of private aanbieders. De Graaf: "Dit is een slecht idee. De commissie constateert zelf dat er geen onderzoeken zijn die aantonen dat hiermee het aantal studenten stijgt. Bovendien ontstaat het risico dat er slechts een beperkt aantal deeltijdopleidingen overeind blijft, namelijk alleen die opleidingen die commercieel aantrekkelijk zijn. Dat is een slechte zaak. Wij willen vanuit onze publieke opdracht een breed aanbod aan kleine en grote betaalbare deeltijdopleidingen in stand houden of kunnen opstarten. Maar dan moet dat financieel wel mogelijk zijn".

Versterken

De hogescholen bepleiten ruime mogelijkheden voor experimenten binnen het huidige bekostigingssysteem. Waarbij, zoals de commissie voorstelt, ruimte is voor flexibel deeltijdonderwijs. Een belangrijk voordeel hiervan is ook dat voltijd- en deeltijdonderwijs binnen één hogeschool elkaar versterken. Denk aan de uitwisseling van docenten tussen voltijd en deeltijd en aan de praktijkervaring van deeltijdstudenten die weer ten goede komt aan het voltijdonderwijs. Ook de nauwe relatie van hogescholen met de regio in het kader van praktijkgericht onderzoek komt het deeltijdonderwijs ten goede. En deeltijdopleidingen kunnen profiteren van de bestaande infrastructuur binnen een hogeschool (bv. laboratoria, speciale oefenlokalen, etc.) die is ontwikkeld voor de voltijdopleidingen. Daarmee ga je bovendien doelmatig om met gemeenschapsgeld waarmee het onderwijs wordt bekostigd".

De hogescholen willen graag met de minister spreken over de inhoud van deze experimenten. "Waarbij," zegt De Graaf, "het deeltijdonderwijs wel te allen tijde moet leiden tot een diploma. Wij richten ons nadrukkelijk niet op losse cursussen of deelcertificaten. Bij ons is het 'eindstation' een officieel diploma omdat daarmee de toegevoegde waarde van zo'n opleiding ook is gegarandeerd. Nu al sluit meer dan 50% van onze studenten een deeltijdopleiding af met een diploma. Onze ambitie is om dat percentage verder omhoog te krijgen."

REACTIE VSNU (UNIVERSITEITEN)

Flexibeler hoger onderwijs voor werkenden noodzakelijk

Reactie universiteiten op rapport Rinnooy Kan over flexibeler hoger onderwijs

De arbeidsmarkt vraagt om flexibeler en meer vraaggestuurd hoger onderwijs. De VSNU deelt die analyse uit het vandaag gepresenteerde rapport 'Flexibel hoger onderwijs voor werkenden' van de commissie Rinnooy Kan. De universiteiten formuleren momenteel een eigen toekomstagenda voor flexibeler hoger onderwijs voor werkenden. De focus ligt daarbij op het flexibeler maken van de huidige masteropleidingen en schakelprogramma's en het aanbieden van korte afzonderlijke onderwijsmodules die leiden tot een certificaat.

De VSNU ziet het adviesrapport van de commissie Rinnooy Kan als een belangrijke wake up call. De arbeidsmarkt vraagt om flexibeler en meer vraaggestuurd hoger onderwijs voor werkenden, naast het reguliere voltijdonderwijs voor jonge mensen. Bovendien valt er veel te leren van de in het rapport genoemde effectieve vormen van flexibel deeltijdonderwijs in het buitenland.

Stoppen met huidig deeltijdonderwijs onontkoombaar

In het rapport staat dat de teruglopende deelname van volwassenen aan het hoger onderwijs suggereert dat het deeltijdonderwijs onvoldoende is afgestemd op de specifieke kenmerken en behoeften van de doelgroep. Wij onderschrijven die constatering. Het huidige deeltijdonderwijs aan de andere universiteiten staat al jaren onder druk. Het aantal studenten in het huidige deeltijdonderwijs aan de universiteiten is sterk gedaald, van 7262 in 2012 naar 6725 in 2013: een afname van 7 procent. De Open Universiteit is in deze cijfers niet meegenomen. Deze universiteit biedt al jarenlang succesvol deeltijdonderwijs aan meer dan 17.000 studenten aan.

Naar een universitaire agenda voor flexibel onderwijs

De commissie gaat in het adviesrapport niet specifiek in op de toekomst van het deeltijdonderwijs in de universitaire sector. Instrumenten die in het rapport worden benoemd, als werkplekleren, elders verworven competenties en Associate Degrees, maken veel sterker deel uit van het hbo en mbo dan van de universitaire onderwijsomgeving. Vandaar dat universiteiten in aanvulling op het rapport werken aan een eigen agenda voor toekomstbestendig flexibel hoger onderwijs voor werkenden. Universiteiten willen naast flexibelere masteropleidingen en schakelprogramma's tot een stelsel komen waarin een student flexibel afzonderlijke onderwijsmodules kan volgen. De afzonderlijke modules moeten leiden tot een landelijk erkend certificaat.

Flexibel onderwijs sluit aan bij online onderwijs

De vernieuwing van het deeltijdonderwijs past ook in de ontwikkeling van het online onderwijs. Online onderwijs vergroot de mogelijkheden van tijd- en plaatsafhankelijk leren. Zo is er een groeiend aanbod van open course ware (OCW) en Massive Open Online Courses (MOOC's). Al deze en andere varianten van onlineonderwijs bieden mogelijkheden tot verdere flexibilisering en differentiatie van het onderwijsaanbod.

De komende tijd werken de universiteiten de plannen verder uit. Het rapport van de commissie Rinnooy Kan stipt terecht aan dat belemmeringen in wet- en regelgeving en in de bekostiging moeten worden weggenomen. De instellingen willen daarom graag snel in gesprek met de minister om hun plannen voor flexibeler onderwijs wettelijk mogelijk te maken.

REACTIE NRTO (PRIVATE AANBIEDERS)

Utrecht, 12 maart 2014

De Nederlandse Raad voor Training en Opleiding (NRTO) laat in een reactie weten dat zij het met de adviescommissie eens is dat er dringend maatregelen nodig zijn om een substantieel hogere deelname van volwassenen aan diploma gerichte trajecten in het hoger onderwijs te realiseren. De NRTO is daarbij van mening dat het experiment met vraagfinanciering een goede start is maar een veel stevigere uitrol van deze vorm van financiering in combinatie met flexibele leerwegen nodig is.

Ria van 't Klooster (directeur NRTO): "Leven lang leren wordt steeds belangrijker, de tijd dat iemand 30, 40 jaar hetzelfde werk deed is echt voorbij. Het is de hoogste tijd om financiële en andere drempels te slechten voor volwassenen om deel te nemen aan hoger onderwijs. De wetgeving is nu nog te eenzijdig gericht op jongeren en op financiering van de aanbieder in plaats van de deelnemer."

Onderwijs aan volwassenen vraagt om flexibiliteit. Flexibele leerwegen zijn noodzakelijk, alleen dan zijn volwassenen in staat om een studie te combineren met hun drukke baan en privéleven. De vorm (online, klassikaal, op de werkplek of een combinatie) moet aansluiten op de wens van deelnemer en borgen dat het gewenste eindniveau wordt bereikt. De overheid moet dat niveau controleren en de vorm overlaten aan de hogescholen, aldus de NRTO.

Leervouchers leiden tot meer deelnemers

De NRTO stelt voor te investeren in zogenaamde leervouchers. Dit zou volgens berekeningen van SEO economisch onderzoek (2012) kunnen leiden tot 9000 – 17.000 meer deelnemers zonder dat het de overheid meer geld kost. De NRTO is het dan ook met de adviescommissie eens

om vraagfinanciering in te voeren maar pleit voor een versnelde invoering. Op die wijze kan de deelnemer het onderwijs volgen bij de instelling die aansluit bij de wensen en eisen van de deelnemer.

Kwaliteit

Private hogescholen voldoen aan exact dezelfde eisen als bekostigde hogescholen. Ook zij worden geaccrediteerd door de NVAO en staan (net als de bekostigde instellingen) onder toezicht van de Inspectie van het Onderwijs. Leden van de NRTO hebben daarbij de gedragscode van de branche ondertekend en hanteren de voorwaarden. Deze algemene voorwaarden zijn tot stand gekomen in overleg tussen de Consumentenbond en de NRTO. Leden van de NRTO zijn tevens aangesloten bij de stichting geschillencommissie consumentenzaken.

MENING LSVB

De Landelijke Studenten Vakbond (LSVb) maakt zich zorgen om de toekomst van het deeltijdonderwijs. De commissie Rinnooy Kan wil als experiment de financiering aan hogescholen en universiteiten stoppen, zo werd bekend in het advies dat de commissie vandaag presenteerde. Jorien Janssen, voorzitter van de LSVb. *'Dit heeft negatieve gevolgen voor studenten, terwijl simpele aanpassingen het deeltijdonderwijs veel aantrekkelijker maken.'* Vorige week overhandigde de LSVb een eigen rapport over het deeltijdonderwijs aan minister Bussemaker.

Volgens de LSVb is deeltijdonderwijs al jarenlang een ondergeschoven kindje. Het omgooien van de financiering zal de situatie alleen maar verslechteren. Wil je als student een deeltijdopleiding volgen, dan moet je bij de overheid aankloppen voor bonnen om je eigen onderwijs in te kopen. Op deze manier kan de overheid bepalen welke opleidingen zij wel en niet wil financieren. Janssen: *'Opleidingen die niet aansluiten bij de wensen van de overheid worden straks onbetaalbaar. Dat is een enorme beperking in de keuzevrijheid van studenten. Dit zal het deeltijdonderwijs definitief de das om doen.'*

Het huidige Nederlandse deeltijdonderwijs sluit al lang niet meer aan bij de wensen van studenten. Het aantal inschrijvingen is de laatste tien jaar gehalveerd, terwijl dit in de landen om ons heen juist toenam. Het is dus de hoogste tijd voor een frisse en kritische blik. Vorige week presenteerde de LSVb een eigen rapport over deeltijdonderwijs: *'Het nieuwe leren is flexstuden'*. Janssen: *'In ons eigen rapport geven wij oplossingen die het deeltijdonderwijs wél aantrekkelijker maken. Bijvoorbeeld een nieuwe inschrijfvorm: de flexstudent. Hierbij bepaalt een student zelf voor hoeveel studiepunten hij zich inschrijft en komt de zeggenschap over het studietempo weer bij de student te liggen.'* De LSVb wil dat minister Bussemaker het advies van de commissie Rinnooy Kan naast zich neerlegt en de adviezen van de LSVb overneemt.

BERICHT ALGEMENE ONDERWIJSBOND

'Deeltijdonderwijs moet veel flexibeler'

Het hoger onderwijs moet veel beter inspelen op de wensen van volwassenen die een deeltijdopleiding volgen. Terwijl de vraag naar kennis toeneemt, gaat het met het Nederlandse deeltijdonderwijs bergafwaarts. Pas de financiering aan en geef studenten vouchers om een deeltijdopleiding te volgen, zo luidt één van de adviezen van de commissie-Rinnooy Kan.

Het aanpassen van de financiering is één van de rits aanbevelingen uit het adviesrapport *'Flexibel hoger onderwijs voor volwassenen'* van de commissie-Rinnooy Kan. De minister zette de commissie aan het werk, omdat het aantal studenten sterk afneemt. Van 19.000 in 2001 naar 9800 in 2011.

Tegoedbonnen

De commissie adviseert om vouchers aan studenten te geven. Met deze vraagfinanciering kunnen ze naast hun werk een deeltijdopleiding volgen bij een publieke of private instelling.

Door de huidige bekostiging hebben hogescholen en universiteiten weinig ruimte voor maatwerk. Ze mogen geen deelnemers inschrijven voor bepaalde onderdelen van de opleiding, studenten kunnen de opleiding daarom niet gefaseerd doorlopen. *'Vraagfinanciering stimuleert instellingen vraaggericht te gaan werken en tot meer aansprekende, flexibele inrichting van het deeltijd-*

onderwijs te komen', schrijft de commissie. Bovendien stimuleert het volwassenen om een deeltijdopleiding te gaan volgen.

Open

Minister Bussemaker van Onderwijs laat in een eerste reactie weten dat ze open staat voor deze optie. AOb-bestuurder José Muijres vindt het goed dat er ideeën zijn om het deeltijdonderwijs te verbeteren. Maar ze is geen voorstander van de geadviseerde financiering. "Ik vraag mij af of er ook andere mogelijkheden zijn onderzocht of werd er misschien al uitgegaan van vraagfinanciering?"

Er worden eisen gesteld aan publieke instellingen, terwijl die aan private instellingen niet worden gesteld. "Private instellingen komen zonder aanvullende eisen in aanmerking voor publieke financiering. Ik vind dat dan dezelfde eisen moeten gelden, zoals een cao of de kwaliteiten van docenten"

Volgens de AOb-bestuurder wordt er in het rapport weinig gezegd over de mogelijke gevolgen van de vouchers voor het voltijdsonderwijs. "Het rapport ziet het deeltijdonderwijs als een apart iets in het hoger onderwijs. De AOb ziet het als één geheel. Bij lerarenopleidingen bijvoorbeeld met kleine studentaantallen is het deeltijdonderwijs juist een van de kurken waar het voltijdonderwijs op draait."

Andere maatregelen

Collegegeldkrediet voor deeltijdstudenten, flexibeler inrichting van het onderwijs en meer online aanbod zijn andere maatregelen van de commissie. Scholen moeten beter aansluiten bij de ervaring die werkenden al hebben opgedaan en het moet makkelijker zijn om studiepunten mee te nemen van andere opleidingen.

Voor de zomer komt minister Bussemaker met een beleidsreactie.

HOGER ONDERWIJS PERSBUREAU

Omstreden advies: marktwerking in het deeltijdonderwijs

Nieuws 12 mrt 2014

Ga experimenteren met vouchers in het deeltijdonderwijs, staat in een langverwacht advies aan minister Bussemaker. De hogescholen vinden het een slecht idee, maar particuliere onderwijsinstellingen zijn blij.

Steeds minder mensen beginnen aan een deeltijdopleiding, terwijl de economie juist baat heeft bij een hoger opgeleide bevolking. Daarom moet er linksom of rechtsom iets gebeuren, zegt Alexander Rinnooy Kan, voorzitter van de commissie die het advies schreef. "Het is erger dan ik dacht. Ik ben echt geschrokken van de cijfers." De vouchers doen het deeltijdonderwijs de das om.

Vanmiddag zal Rinnooy Kan het rapport aan Bussemaker overhandigen. Zijn commissie geeft allerlei adviezen om het deeltijdonderwijs flexibeler en aantrekkelijker te maken. Laat deeltijdstudenten bijvoorbeeld hun studiepunten meenemen van de ene naar de andere opleiding, als ze willen overstappen.

Geef hogescholen bovendien meer vrijheid in lesmethoden en vrijstellingen: het maakt niet uit hoe studenten hun vaardigheden opdoen, zolang ze hun diploma maar waard zijn. Maar het meest omstreden advies gaat over de financiering van deeltijdopleidingen. Het kabinet zou moeten experimenteren met vouchers, vindt de commissie: een soort tegoedbonnen die mensen kunnen inzetten als ze naast hun baan een opleiding in het hoger onderwijs willen volgen. De normale overheidsbekostiging van het deeltijdonderwijs verdwijnt dan. Studenten brengen dan niet alleen het collegegeld mee, maar ook de bekostiging door de overheid.

Slecht idee

"Dit is een slecht idee", reageert voorzitter Thom de Graaf van de Vereniging Hogescholen. "De commissie constateert zelf dat er geen onderzoeken zijn die aantonen dat hiermee het aantal studenten stijgt. Bovendien ontstaat het risico dat er slechts een beperkt aantal deeltijdopleidingen

overeind blijft, namelijk alleen die opleidingen die commercieel aantrekkelijk zijn. Dat is een slechte zaak.”

Maar de particuliere onderwijsaanbieders zijn juist blij met het advies, zegt Ria van 't Klooster van koepelorganisatie NRTO. “Het gaat ons alleen niet snel genoeg. Van ons mag het meteen voor het hele deeltijdonderwijs worden ingevoerd.” Deeltijdstudenten zullen hun vouchers ook bij goedgekeurde particuliere opleidingen mogen inwisselen.

Wake up call

Aan het experiment dat Rinnooy Kan nu voorstelt, gaan alleen hbo-bacheloropleidingen en associate degree-opleidingen meedoen. Universitaire deeltijdopleidingen vallen er voorlopig buiten: daar zijn er te weinig van, vindt de commissie. Voorzitter Karl Dittrich van universiteitenvereniging VSNU zat samen met Rinnooy Kan in de commissie. De VSNU reageert dan ook kalm op het rapport en beschouwt het vooral als een “belangrijke wake up call”. Stoppen met het huidige deeltijdonderwijs is onontkoombaar, aldus een persbericht. De universiteiten gaan hun eigen toekomstvisie schrijven. Ze willen de huidige masteropleidingen en schakelprogramma's flexibeler maken en korte afzonderlijke onderwijsmodules aanbieden die samen tot een 'certificaat' kunnen leiden.

Onbetaalbaar

Studentenbond LSVb is negatief. De vouchers doen het deeltijdonderwijs de das om, zegt voorzitter Jorien Janssen. “Opleidingen die niet aansluiten bij de wensen van de overheid worden straks onbetaalbaar. Dat is een enorme beperking in de keuzevrijheid van studenten.” Via de vouchers kan de overheid immers bepalen welke opleidingen zij wel en niet wil financieren. Haar collega Ruud Nauts van het Interstedelijk Studenten Overleg wijst op een ander probleem in het advies. Hoe weet je zeker dat een verzameling studiepunten tot een diploma zal leiden? “Normaal gesproken volgt een student een heel curriculum en weet hij wanneer hij een diploma krijgt. Straks kan hij zelf een studie samenstellen uit verschillende delen van andere studies, maar dat klinkt eenvoudiger dan het is.” Hij vreest dat examencommissies die samengeraapte punten zien en zeggen: dit is nog geen diploma waard. En wat doe je dan, als je vouchers op zijn?

Oud VVD-plan

Het idee van vouchers ('vraagfinanciering') lijkt op het oude plan van de leerrechten, die premier Mark Rutte aan studenten wilde geven toen hij staatssecretaris van hoger onderwijs was. Studenten zouden 'met de voeten' kunnen stemmen over hun opleiding. Ze konden de financiering van hun onderwijs meenemen als ze naar een andere onderwijsinstelling overstapten. Dat plan verdween op het laatste moment in de prullenmand, toen er een nieuwe regering aantrad en PvdA-minister Ronald Plasterk het hoger onderwijs onder zijn hoede kreeg.

©HOP, Bas Belleman

Input VH voor het overleg met kamerleden (14 mei)

(bron: ScienceGuids)

12 mei 2014

Hogescholen gaan inzetten op deeltijdonderwijs dat beter is aangesloten op de wensen van werkende en werkzoekende volwassenen. Dit zal de Vereniging Hogescholen op 14 mei in de Tweede Kamer aankondigen. Zij borduurt zo verder op de bevindingen van de commissie Rinnooy Kan.

De commissie Rinnooy Kan constateerde onlangs in het rapport 'Flexibel hoger onderwijs voor volwassenen' dat het aantal deeltijdstudenten nog altijd daalt. “Dit terwijl het overheidsbeleid is gericht op 'leven lang leren' (o.a. via deeltijdonderwijs) om zodoende de kennis van werkenden op peil te brengen of te houden. Om het tij te keren moet volgens Rinnooy Kan het deeltijdonderwijs 'vraaggericht' worden waardoor het aantrekkelijker wordt voor grotere groepen studenten.”

Beperkingen wegnemen

De Vereniging Hogescholen kondigt nu aan die handschoen te willen oppakken. “Hiervoor wil het hoger beroepsonderwijs zo spoedig mogelijk starten met (het voorbereiden van) experimenten die beter aansluiten bij de wensen van de toekomstige deeltijdstudenten. De flexibiliteit heeft met name betrekking op de instroom, de af te leggen leerweg, het studietempo en de plaats waar de deeltijdopleiding gevolgd kan worden.”

Het HBO in Nederland onderschrijft unaniem het belang van een hoogwaardig aanbod van flexibel deeltijdonderwijs. Die visie is in lijn met het rapport-Rinnooy Kan. “Om het tij te keren moet volgens Rinnooy Kan het deeltijdonderwijs ‘vraaggericht’ worden waardoor het aantrekkelijker wordt voor grotere groepen studenten. Voorwaarde is volgens Rinnooy Kan wel dat een aantal belemmeringen in wet- en regelgeving worden opgeheven.”

Niet alles op één locatie

Om ‘vraaggericht’ deeltijdonderwijs aan te kunnen bieden, willen hogescholen experimenteren met modulair deeltijdonderwijs. “Daarbij wordt de deeltijdopleiding opgesplitst in verschillende modules die in eigen tempo gevolgd kunnen worden. Nu mag dat nog niet. Wel moet de optelsom van de modules leiden tot een diploma. Het deeltijdonderwijs moet daarnaast zowel online als op locatie (contactonderwijs) gevolgd kunnen worden.”

Het HBO wil tevens dat het mogelijk wordt op verschillende locaties aan te bieden. “Nu nog mag een hogeschool onderwijs alleen in de eigen vestigingsplaats aanbieden. Ook willen hogescholen dat je behaalde studiepunten van de ene naar de andere hogeschool moet kunnen meenemen.”

De Vereniging Hogescholen laat weten grote voordelen te zien in experimenten bij hogescholen. “Het voltijd- en deeltijdonderwijs binnen één hogeschool versterken elkaar. Denk onder andere aan de uitwisseling van docenten tussen voltijd en deeltijd, aan de praktijkervaring van deeltijdstudenten die weer ten goede komt aan het voltijdonderwijs en aan de nauwe relatie van hogescholen met de regio in het kader van praktijkgericht onderzoek waar ook het deeltijdonderwijs van profiteert.”

Om de tafel met Bussemaker

De visie van de Vereniging Hogescholen zal aanstaande woensdag ook kenbaar gemaakt worden tijdens een rondetafelgesprek in de Tweede Kamer over de toekomst van het deeltijdonderwijs in Nederland. Voordat hogescholen daadwerkelijk van start gaan met de experimenten, willen ze namelijk eerst overleg met minister Bussemaker van Onderwijs over de randvoorwaarden.

Die randvoorwaarden betreffen onder meer “het voorgestelde systeem van vraagfinanciering in de vorm van vouchers waarbij hogescholen tegelijk afzien van de reguliere aanbodbekostiging. De Vereniging Hogescholen vindt dat dit systeem nog onvoldoende concreet is uitgewerkt en nog met veel onzekerheden (over de effecten) en financiële risico's is omgeven.”

UIT HET VLAAMSE...

Tenslotte in deze nieuwsbrief nog een interessant bericht over de ontwikkeling rond HBO5 in Vlaanderen. Let op de genoemde functies en de afwijzingen..

“Op 18 maart 2014 organiseerde AKOV een informatiesessie over het gebruik van beroepskwalificaties in onderwijs en vorming.

De opkomst was talrijk en divers. We mochten zowel vertegenwoordigers van het beleid, de arbeidsmarkt, onderwijs als maatschappelijke organisaties verwelkomen.

Tijdens dit infomoment schetste AKOV een beeld van de ontwikkelingen betreffende de Vlaamse Kwalificatiestructuur sinds ‘de lancering’ ervan in 2009. Vervolgens werd ingezoomd op de stand van zaken van de beroepskwalificaties en werd het pilootproject over de omvorming van beroeps-

kwalificaties in modulaire opleidingstrajecten toegelicht. Aansluitend gaven Frederik Vanroelen (Go!, pilootproject modularisering), Els Van de Walle (VDAB) en Annelies Goethals (Syntra Vlaanderen) hun visie op de ontwikkeling van modulaire opleidingen vertrekkend van beroepskwalificaties. Tot slot gaf AKOV uitleg bij het gebruik van beroepskwalificaties in onderwijskwalificaties van niveau 1 tot en met 5.

De presentaties van de verschillende sprekers kan je terugvinden op de website:
www.ond.vlaanderen.be/kwalificatiestructuur/infokwalificaties/.

Nog vragen over beroeps- en onderwijskwalificaties? Aarzel dan niet om ons te contacteren!

Onderwijskwalificaties van niveau 5

Op 14 maart 2014 sprak de Vlaamse Regering zich uit over de adviezen van AKOV m.b.t de ontwikkeling van een onderwijskwalificatie van niveau 5 voor de beroepskwalificaties 'Technicus verwarmingsinstallaties', 'Reisleider', 'Teler van tafeldruiven-serrist', 'Oenoloog' en 'Wijnbouwer'.

De Vlaamse Regering besliste om:

1. voor de beroepskwalificaties 'Technicus verwarmingsinstallaties' en 'Teler van tafeldruiven-serrist' voorlopig geen onderwijskwalificaties uit te werken;
2. voor de beroepskwalificaties 'Reisleider', 'Oenoloog' en 'Wijnbouwer' geen onderwijskwalificaties uit te werken.

Stand van zaken beroeps- en onderwijskwalificaties

Ben je benieuwd welke clusters van beroepskwalificaties al afgewerkt zijn? Heb je nood aan informatie m.b.t. welke beroepskwalificaties van niveau 5 de procedure tot erkende onderwijskwalificatie van niveau 5 doorlopen? Of wil je een overzicht van alle erkende beroeps- en onderwijskwalificaties?

Het antwoord op al deze vragen kan je terugvinden op de VKS-website ([http:// http://akov.us7.list-manage.com/track/click?u=a3142107d050f3a94b8d37dd9&id=bb280e23b8&e=00500433ac](http://http://akov.us7.list-manage.com/track/click?u=a3142107d050f3a94b8d37dd9&id=bb280e23b8&e=00500433ac)).
